LIETUVOS RESPUBLIKOS
SAUGOMŲ TERITORIJŲ ĮSTATYMO NR. I-301 PAKEITIMO
ĮSTATYMAS

2023 m. gruodžio 14 d. Nr. XIV-2350
Vilnius

1 straipsnis. Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo Nr. I-301 nauja redakcija

Pakeisti Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymą Nr. I-301 ir jį išdėstyti taip:

„LIETUVOS RESPUBLIKOS
SAUGOMŲ TERITORIJŲ
ĮSTATYMAS

PIRMASIS SKIRSNIS
BENDROSIOS NUOSTATOS

1 straipsnis. Įstatymo paskirtis

1. Šis įstatymas reglamentuoja saugomų teritorijų sistemą ir su ja susijusius visuomeninius santykius, saugomų teritorijų nustatymo ir steigimo, jų ribų, kategorijos ir (ar) tipo keitimo, apsaugos, tvarkymo ir kontrolės teisinius pagrindus, veiklą saugomose teritorijose, tarptautinės svarbos saugomų teritorijų, tarp jų Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijų, kūrimą ir veiklą jose.

2. Šio įstatymo nuostatos suderintos su Europos Sąjungos teisės aktais, nurodytais šio įstatymo priede.

2 straipsnis. Pagrindinės šio įstatymo sąvokos

1. **Atkuriamasis sklypas** – saugoma teritorija, skirta veiklos nuskurdintiems gamtos ištekliams ar jų kompleksams apsaugoti, atkurti, pagausinti ir ribotai naudoti.

2. **Atkuriamosios apsaugos prioriteto teritorija** – teritorija, kurioje saugomi, atkuriami, palaikomi, gausinami, taip pat ribotai naudojami veiklai ir visuomenei svarbūs gamtos ištekliai.

3. **Biologinė įvairovė** – gyvųjų organizmų rūšių, jų bendrijų, buveinių, ekosistemų ir genetinė įvairovė.

4. **Biosferos stebėsenos teritorija** – saugoma teritorija (biosferos rezervatas ar biosferos poligonas), įsteigta globalinei bei regioninei biosferos stebėsenai ir gamtosaugos eksperimentams vykdyti, taip pat joje esantiems gamtos kompleksams išsaugoti.

5. **Buveinių apsaugai svarbi teritorija** – Europos Bendrijos svarbos teritorijoje įstatymų, administracinių aktų ir (arba) apsaugos sutarčių pagrindu nustatyta teritorija, kurioje taikomos būtinos apsaugos priemonės palankiai natūralių buveinių ir (ar) rūšių populiacijų, kurioms teritorija yra nustatyta, apsaugos būklei palaikyti ar jai atkurti.

6. **Buvusi sodyba** – vieta, kurioje faktiškai buvo teisėtai pastatytas vieno arba dviejų butų gyvenamosios paskirties pastatas (namas) su jo priklausiniais ar be jų, kuris neišliko dėl susidariusių aplinkybių (nugriautas, sugriuvo, sudegė ar kitaip sunyko), kai jo buvimo faktas ir vieta nustatyti pagal valstybės archyvuose arba Nacionalinės žemės tarnybos prie Aplinkos ministerijos saugomų kartografinių dokumentų, išleistų 1900 metais ar vėlesniais metais, patvirtintas kopijas, jeigu jie neišlikę ar išleisti ankstesniais nei 1900 metais, – jų buvimo juridinis faktas nustatytas įsiteisėjusiu teismo sprendimu.

7. **Draustinis** – saugoma teritorija, skirta moksliniu ir pažintiniu požiūriu vertingoms gamtos ir (ar) kultūros paveldo vietovėms, jose esančioms gamtos vertybėms ir (ar) kultūros paveldo objektams ir vietovėms, kraštovaizdžio ir biologinei įvairovei išsaugoti nenutraukiant joje ūkinės veiklos.

8. **Ekologinės apsaugos prioriteto teritorija** – teritorija, kurioje palaikoma ekologinė kraštovaizdžio pusiausvyra, siekiama išvengti neigiamo poveikio gamtos ir nekilnojamosioms kultūros vertybėms arba neigiamo antropogeninių objektų ir veiklos poveikio aplinkai.

9. **Ekologinės apsaugos zona** – teritorija, kurioje nustatomi veiklos apribojimai siekiant apsaugoti gretimas teritorijas, objektus ar jų aplinką nuo galimo neigiamo veiklos poveikio.

10. **Ekosistema** – funkcinė gyvųjų organizmų ir jų gyvenamosios aplinkos sistema, kurios komponentus sieja tarpusavio ryšiai, medžiagų apykaitos ir energijos pasikeitimo procesai.

11. **Europos Bendrijos svarbos teritorija** – biogeografinio regiono teritorija, kuri yra reikšminga siekiant palaikyti ar atkurti Europos Bendrijos svarbos natūralių buveinių tipo ar Europos Bendrijos svarbos gyvūnų ar augalų rūšies palankią apsaugos būklę ir kuri gali būti svarbi Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ vientisumui ir (arba) yra svarbi tam tikro biogeografinio regiono biologinei įvairovei palaikyti. Kai gyvūnai paplitę didelėje teritorijoje, Europos Bendrijos svarbos teritorijos atitinka šių rūšių natūraliame areale esančias vietas, kuriose yra jų gyvenimui ir dauginimuisi būtinų fizinių ar biologinių veiksnių.

12. **Europos Bendrijos svarbos natūralių buveinių tipai** – buveinių tipai, kurie europinėje teritorijoje valstybių narių, kurioms taikoma Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo:

1) gali išnykti savo natūraliame areale arba

2) yra natūraliai paplitę nedideliame areale dėl regresijos arba dėl jiems būdingo riboto arealo, arba

3) yra išskirtiniai pavyzdžiai, turintys vieno ar kelių biogeografinių regionų būdingų bruožų.

13. **Europos ekologinis tinklas „Natura 2000“** (toliau – „Natura 2000“ tinklas) – vientisas tinklas, sudarytas iš paukščių apsaugai svarbių teritorijų, buveinių apsaugai svarbių

teritorijų, vietovių, atitinkančių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, tvirtinamus aplinkos ministro, kuriose yra tam tikro tipo Europos Bendrijos svarbos natūralių buveinių ir Europos Bendrijos svarbos rūšių buveinių, skirtas palaikyti, kur reikia – atkurti iki palankios apsaugos būklės tam tikrų tipų natūralioms buveinėms ir rūšių buveinėms jų natūraliame areale.

14. **Gamtinis kraštovaizdis** – natūralų pobūdį išlaikęs kraštovaizdis.

15. **Gamtos ir (ar) nekilnojamojo kultūros paveldo teritorinis kompleksas** – savitų gamtos ir (ar) nekilnojamųjų kultūros vertybių, jų požymių, taip pat savitų reiškinių visuma vientisoje teritorijoje, susidariusi kaip nuoseklus gamtinių ir (ar) istorinių procesų rezultatas.

16. **Gamtos vertybės** – mokslinę, ekologinę, kultūrinę, pažinimo ir kitokią vertę turintys atskiri gamtos objektai ar jų teritoriniai kompleksai, svarbūs kraštovaizdžio ir biologinei įvairovei išsaugoti ir pažinti, taip pat su konkrečia teritorija siejami joje nuolat ar periodiškai pasireiškiantys gyvūnų rūšių migracijos, karsto, kiti gyvosios ar negyvosios gamtos reiškiniai ir procesai, kuriantys teritorijos vertę.

17. **Genetinis sklypas** – saugoma teritorija, skirta genetiniams medynams ir kitų rūšių natūraliems genetiniams ištekliams išlaikyti.

18. **Kompleksinė saugoma teritorija** – gamtiniu ir (ar) kultūriniu vientisumu pasižyminti teritorija, kurioje pagal bendrą apsaugos, tvarkymo ir naudojimo programą sujungiamos įvairių apsaugos krypčių prioriteto, taip pat rekreacinio ir ūkinio funkcinio prioriteto zonos.

19. **Kompleksinis kraštovaizdžio paveldo objektas** – kompleksine, gamtine ir kultūrine verte pasižymintis objektas, turintis įvairiapusę mokslinę-pažintinę, meninę-estetinę vertę ir (arba) vertę vietos bendruomenei, svarbus kraštovaizdžio savitumo, istorinių ženklų ir vietos tapatybės, unikalių vietos tradicijų išsaugojimui.

20. **Konservacinės apsaugos prioriteto teritorija** – teritorija, kurioje saugomi unikalūs arba tipiški gamtinio ir (ar) kultūrinio kraštovaizdžio kompleksai, objektai ir biologinė įvairovė.

21. **Kraštovaizdis** – žemės paviršiaus gamtinių (paviršinių uolienų, pažemio oro, paviršinių ir gruntinių vandenų, dirvožemio, gyvųjų organizmų) ir (ar) antropogeninių komponentų (archeologinių liekanų, statinių, inžinerinių įrenginių, žemės naudmenų, informacinio lauko), susijusių medžiaginiais, energetiniais ir informaciniais ryšiais, teritorinis junginys.

22. **Kultūrinis kraštovaizdis** – žmogaus veiklos ir jo sambūvio su aplinka sukurtas kraštovaizdis.

23. **Natūrali buveinė** – sausumos arba vandens plotai su jiems būdingais geografiniais, abiotiniais ir biotiniais natūraliais ar pusiau natūraliais požymiais.

24. **Natūralios buveinės apsaugos būklė** – apsaugos kokybę rodanti natūralią buveinę ir jos būdingas rūšis veikiančių poveikių visuma, galinti turėti ilgalaikę įtaką buveinės natūraliam paplitimui, struktūrai, funkcijoms ir jos būdingų rūšių išlikimui, europinėje teritorijoje valstybių narių, kurioms taikoma Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo, arba Lietuvos Respublikos teritorijoje, arba šios buveinės natūraliame areale.

25. **Paukščių apsaugai svarbi teritorija** – specialios apsaugos teritorija, kurioje Europos Bendrijos svarbos paukščių rūšių buveinėms taikomos tam tikros apsaugos priemonės, kad šios rūšys savo areale išliktų ir veistųsi.

26. **Palanki natūralios buveinės apsaugos būklė** – būklė, kai natūralus buveinės arealas ir jos užimami plotai tame areale nekinta arba didėja, kai yra ir, tikėtina, ateityje neišnyks jos ilgalaikiam palaikymui būtina specifinė struktūra ir funkcijos ir kai šiai buveinei būdingų rūšių apsaugos būklė yra palanki.

27. **Palanki rūšies apsaugos būklė** – rūšies apsaugos būklė, kai rūšies populiacijos pokyčiai rodo, kad populiacija pajėgi ilgą laiką išlikti gyvybinga savo natūralioje buveinėje, o rūšies arealas nemažėja, taip pat nėra tikėtina, kad ateityje mažės, be to, buveinė, kurioje populiacija galės išlikti ilgą laiką, yra ir, tikėtina, kad bus pakankamai didelė.

28. **Paveldo objektas** – atskiras arba gamtos ir (ar) kultūros paveldo objekto (-ų) grupę sudarantis kraštovaizdžio elementas, kuriam dėl jo vertės teisės aktais nustatytas specialus apsaugos ir naudojimo režimas.

29. **Pažintinis turizmas** – turizmas, apimantis tikslingą krašto gamtos ir nekilnojamųjų kultūros vertybių, kraštovaizdžio, istorijos pažinimą, mokymąsi.

30. **Prioritetinis natūralių buveinių tipas** – Europos Bendrijos svarbos natūralių buveinių tipas, kuris europinėje teritorijoje valstybių narių, kurioms taikoma Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo, gali išnykti savo natūraliame areale ir kurį Europos Sąjunga priskiria prie prioritetinių kategorijos dėl to, kad didelė jo natūralaus arealo dalis patenka į tą teritoriją.

31. **Prioritetinė augalų ar gyvūnų rūšis** – Europos Bendrijos svarbos augalų ar gyvūnų rūšis, kuri europinėje teritorijoje valstybių narių, kurioms taikoma Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo, yra nykstanti (išskyrus rūšis, kurių natūralaus arealo pakraščio dalis toje teritorijoje yra nedidelė ir kurioms negresia išnykimas ar kurios nėra pažeidžiamos Vakarų Palearktikos regione) ir kurią Europos Sąjunga priskiria prie prioritetinių kategorijos dėl to, kad didelė jos natūralaus arealo dalis patenka į tą teritoriją.

32. **Privati saugoma vietovė** – privačios nuosavybės teise valdoma teritorija, kurioje pagal su žemės savininku sudarytą apsaugos sutartį dėl privačios saugomos vietovės siekiama išsaugoti ar atkurti Europos Bendrijos svarbos natūralias buveines, augalų ir gyvūnų rūšis ir jų buveines, saugomas gyvūnų, augalų ir grybų rūšis, įrašytas į Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių sąrašą, tvirtinamą aplinkos ministro, ir jų buveines, biologinę įvairovę, kraštovaizdį, gamtos ir (ar) kultūros paveldo objektus, atkurti pažeistas ekosistemas, išsaugoti vietos bendruomenėms svarbias vietoves, nustatomas gamtos vertybių, kraštovaizdžio apsaugos, naudojimo ir (ar) tvarkymo priemonių įgyvendinimas.

33. **Rekreacija** – žmogaus fizinių ir dvasinių jėgų atgavimo procesas, žmogaus laisvalaikio veikla, kurios tikslas – keliauti, poilsiauti ir (ar) sveikatintis.

34. **Rezervatas** – saugoma teritorija, kurioje siekiama išsaugoti, tirti moksliniu požiūriu ypač svarbias gamtos ir (ar) nekilnojamąsias kultūros vertybes, užtikrinti natūralią gamtinių

procesų eigą arba nekilnojamųjų kultūros vertybių (paveldo objektų ir vietovių) autentiškumo išsaugojimą, propaguoti gamtos vertybių, ir (ar) nekilnojamųjų kultūros vertybių (paveldo objektų ir vietovių) apsaugą. Šioje teritorijoje nustatoma konservacinė pagrindinė žemės naudojimo paskirtis ir nutraukiama ūkinė veikla.

35. **Rūšies apsaugos būklė** – apsaugos kokybę rodanti rūšį veikiančių poveikių visuma, galinti turėti ilgalaikę įtaką rūšies paplitimui, jos populiacijų gausumui europinėje teritorijoje valstybių narių, kurioms taikoma Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo.

36. **Rūšies buveinė** – specifiniais abiotiniais ir biotiniais veiksniais pasižyminti aplinka, kurioje rūšis gyvena bet kuriuo savo biologinio ciklo etapu.

37. **Saugoma teritorija** – sausumos ir (ar) vandens plotai (-as) nustatytomis aiškiomis ribomis, kurie turi pripažintą mokslinę, ekologinę, kultūrinę ir kitokią vertę ir kuriems teisės aktais nustatytas specialus apsaugos ir naudojimo režimas arba apsaugos sutartimi nustatytos kraštovaizdžio, gamtos vertybių apsaugos, naudojimo priemonės ir (ar) jų tvarkymo priemonės.

38. **Saugomų teritorijų apsauga** – procesas, susidedantis iš saugomų teritorijų (išskyrus privačias saugomas vietoves) planavimo ir projektavimo, konkrečių apsaugos, tvarkymo priemonių įgyvendinimo, prevencijos, kontrolės, taip pat gamtosauginio švietimo.

39. **Saugomų teritorijų nuostatai** – teisės aktas, kuriame nustatomi atskiros saugomos teritorijos (išskyrus privačias saugomas vietoves), apsaugos ir tvarkymo reikalavimai, saugomos teritorijos steigimo tikslai, išskirtinė vertė, taip pat etnografinio regiono architektūros ir sodybų planavimo tradicijomis pagrįsti reikalavimai arba kuriame nustatomi saugomų teritorijų tipų bendrieji apsaugos ir tvarkymo organizavimo principai, etnografinio regiono architektūros ir sodybų planavimo tradicijomis pagrįsti reikalavimai.

40. **Saugomų teritorijų planavimo dokumentai** – specialiojo teritorijų planavimo dokumentai, kuriuose nustatoma saugomų teritorijų sistema arba jos dalis (išskyrus privačias saugomas vietoves), saugomų teritorijų ribos, funkcinio prioriteto ir (ar) kraštovaizdžio tvarkymo zonos, nustatomos priemonės gamtos vertybėms ir (ar) nekilnojamojo kultūros paveldo objektams ir vietovėms, kraštovaizdžiui ir biologinei įvairovei išsaugoti, atkurti ir racionaliai naudoti, rekreacijai, ypač pažintiniam turizmui, organizuoti, taip pat gamtotvarkos planai, tikslinės programos ir veiksmų planai, kuriuose nustatomi veiksmai, apsaugos ir tvarkymo priemonės, jų įgyvendinimo eiliškumas, lėšų poreikis ir atsakingos institucijos.

41. **Saugomų teritorijų tvarkymas** – veiksmai, kuriais siekiama išsaugoti, racionaliai naudoti ir atkurti pažeistą kraštovaizdį, išsaugoti pavienes ar teritorinius kompleksus sudarančias gamtos vertybes ir (ar) nekilnojamąsias kultūros vertybes, išsaugoti ir gausinti biologinę įvairovę, pritaikyti saugomas teritorijas ar jų dalis pažintiniam turizmui.

42. **Sodyba** – vieno arba dviejų butų gyvenamosios paskirties pastatas (namas) su jo priklausiniais ir su šių statinių, sodybos želdinių, sodo, daržo, aikštelių užimama žeme.

43. **Valstybinė saugomų teritorijų kontrolė** – saugomų teritorijų apsaugos dalis – kraštovaizdžio ekologinės pusiausvyros, gamtos ir nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos ir

saugomų teritorijų lankymo reikalavimų, nustatytų teisės aktais ir saugomų teritorijų planavimo dokumentų sprendiniais, laikymosi priežiūra.

44. **Valstybinis parkas** – kompleksinė saugoma teritorija, įsteigta gamtiniu, kultūriniu ir rekreaciniu požiūriais sudėtingoje, ypač vertingoje teritorijoje, kurios apsauga ir tvarkymas siejami su teritorijos funkcinio prioriteto ir (ar) kraštovaizdžio tvarkymo zonų nustatymu. Valstybinis parkas gali būti nacionalinis ar regioninis.

45. **Veikla** – ūkinis ir kitoks asmens veikimas, turintis poveikį aplinkai.

46. **Vizualinė tarša** – objektų (kompleksų) ar veiklos sukeltas ilgalaikis regimasis poveikis, mažinantis kraštovaizdžio estetinę vertę.

47. Kitos šiame įstatyme vartojamos sąvokos suprantamos taip, kaip apibrėžiamos Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatyme, Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatyme, Lietuvos Respublikos architektūros įstatyme, Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatyme, Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatyme, Lietuvos Respublikos laukinių augalų ir grybų įstatyme, Lietuvos Respublikos miškų įstatyme, Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme, Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatyme, Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatyme, Lietuvos Respublikos specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatyme, Lietuvos Respublikos statybos įstatyme, Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatyme, Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatyme, Lietuvos Respublikos ūkininko ūkio įstatyme, Lietuvos Respublikos vandens įstatyme, Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatyme, Lietuvos Respublikos želdynų įstatyme, Lietuvos Respublikos žemės įstatyme, Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatyme, Lietuvos Respublikos žemės paėmimo visuomenės poreikiams įgyvendinant ypatingos valstybinės svarbos projektus įstatyme.

ANTRASIS SKIRSNIS
SAUGOMŲ TERITORIJŲ SISTEMA IR VEIKLOS REGLAMENTAVIMO DOKUMENTAI

3 straipsnis. Saugomų teritorijų steigimo tikslai

Saugomos teritorijos steigiamos ar nustatomos siekiant išsaugoti ir propaguoti pavienes ar teritorinius kompleksus sudarančias gamtos ir (ar) nekilnojamąsias kultūros vertybes, kraštovaizdžio ir biologinę įvairovę, užtikrinti kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą, tvarų gamtos išteklių naudojimą ir atkūrimą, sudaryti sąlygas pažintiniam turizmui, moksliniams tyrimams, kraštovaizdžio, biologinės įvairovės ir kitų gamtos vertybių būklės stebėjimams.

4 straipsnis. Saugomų teritorijų sistema

1. Saugomų teritorijų sistemą sudaro šių kategorijų saugomos teritorijos:

1) konservacinės apsaugos prioriteto teritorijos. Šiai kategorijai priskiriamos šių tipų saugomos teritorijos: rezervatai, draustiniai, privačios saugomos vietovės, paveldo objektai, kultūros paveldo vietovės;

2) atkuriamosios apsaugos prioriteto teritorijos. Šiai kategorijai priskiriamos šių tipų saugomos teritorijos: atkuriamieji sklypai, genetiniai sklypai;

3) ekologinės apsaugos prioriteto teritorijos. Šiai kategorijai priskiriamos ekologinės apsaugos zonos;

4) kompleksinės saugomos teritorijos. Šiai kategorijai priskiriamos šių tipų saugomos teritorijos: valstybiniai parkai – nacionaliniai ir regioniniai, biosferos stebėsenos teritorijos – biosferos rezervatai ir biosferos poligonai.

2. Šio įstatymo 24 straipsnyje nustatyta tvarka Lietuvos Respublikos saugomos teritorijos ar jų dalys gali būti įtraukiamos į „Natura 2000“ tinklą.

3. Šio įstatymo 23 straipsnyje nustatyta tvarka Lietuvos Respublikos saugomos teritorijos ar jų dalys gali būti paskelbtos tarptautinės svarbos saugomomis teritorijomis.

5 straipsnis. Veiklos saugomose teritorijose reglamentavimo dokumentai

Veiklą valstybės ar savivaldybės įsteigtose ar nustatytose saugomose teritorijose reglamentuoja:

1) šis įstatymas, Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymas, Aplinkos apsaugos įstatymas, Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, Saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatymas, Laukinės gyvūnijos įstatymas, Laukinių augalų ir grybų įstatymas, Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas, Miškų įstatymas, Žemės įstatymas, Teritorijų planavimo įstatymas, Statybos įstatymas;

2) saugomų teritorijų nuostatai;

3) saugomų teritorijų planavimo, savivaldybės ir vietovės lygmens kompleksinio teritorijų planavimo dokumentai;

4) apsaugos sutartys, kurios Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka sudaromos:

a) su valstybės ar savivaldybių įsteigtose ar nustatytose saugomose teritorijose, „Natura 2000“ tinklo teritorijose esančios žemės savininkais ir valdytojais ir apie kurių sudarymą Nekilnojamojo turto registre įregistruotas juridinis faktas, kai su žemės savininkais ir valdytojais individualiai susitariama dėl kraštovaizdžio, gamtos vertybių papildomų apsaugos ir naudojimo priemonių nustatymo arba tvarkymo priemonių įgyvendinimo jų valdomoje žemėje;

b) dėl privačios saugomos vietovės. Veiklą privačioje saugomoje vietovėje reglamentuoja privačios žemės savininko ir Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos (toliau – Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba) sudaryta apsaugos sutartis dėl privačios saugomos vietovės, kuria su žemės savininku individualiai susitariama dėl gamtos vertybių, įskaitant

negyvosios gamtos vertybes, ar kraštovaizdžio apsaugos ir naudojimo priemonių nustatymo ir tvarkymo priemonių įgyvendinimo jų valdomoje žemėje.

TREČIASIS SKIRSNIS
KONSERVACINĖS APSAUGOS PRIORITETO TERITORIJOS. VEIKLOS JOSE REGLAMENTAVIMAS

6 straipsnis. Rezervatai

1. Rezervatų steigimo tikslai:

1) užtikrinti natūralią gamtinių procesų eigą arba nekilnojamųjų kultūros vertybių (vietovių ir (ar) kompleksinių nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų) autentiškumo palaikymą;

2) išsaugoti tipišką arba unikalų gamtinį arba kultūrinį kraštovaizdį ir jame esančius paveldo objektus;

3) išsaugoti vertingas natūralias ekosistemas, buveines, laukinių augalų, grybų ir gyvūnų rūšių genofondą;

4) organizuoti nuolatinius mokslinius tyrimus ir stebėjimus, muziejinį darbą;

5) propaguoti gamtos ir (ar) nekilnojamąsias kultūros vertybes.

2. Pagal saugomų vertybių pobūdį rezervatai skirstomi į:

1) gamtinius – ypač vertingiems gamtinio kraštovaizdžio kompleksams išsaugoti;

2) kultūrinius (rezervatus-muziejus) – ypač vertingiems kultūrinio kraštovaizdžio kompleksams išsaugoti.

3. Pagal steigimo ypatumus skiriami:

1) valstybiniai gamtiniai ir kultūriniai rezervatai, rezervatinės apyrubės (nedidelio ploto gamtiniai arba kultūriniai rezervatai), steigiami kaip atskiros saugomos teritorijos;

2) rezervatai, esantys valstybiniuose parkuose ir biosferos rezervatuose.

7 straipsnis. Veiklos rezervatuose reglamentavimas

1. Gamtinių rezervatų apsaugos ir tvarkymo reikalavimai nustatyti šiame įstatyme, Vyriausybės patvirtintuose atskirų gamtinių rezervatų nuostatuose (valstybiniuose parkuose ir biosferos rezervatuose esančių rezervatų – valstybinių parkų ir biosferos rezervatų nuostatuose), kituose šio įstatymo 5 straipsnyje nurodytuose veiklos saugomose teritorijose reglamentavimo dokumentuose. Gamtinių rezervatų planavimo schemose (ribų ir tvarkymo planuose) nustatoma konservacinio funkcinio prioriteto zona.

2. Kultūrinių rezervatų (rezervatų-muziejų) apsaugos ir tvarkymo reikalavimai nustatyti šiame įstatyme, Vyriausybės patvirtintuose kultūrinių rezervatų nuostatuose, kituose šio įstatymo 5 straipsnyje nurodytuose veiklos saugomose teritorijose reglamentavimo dokumentuose.

3. Gamtiniuose rezervatuose gyventojams, Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietos deklaravimo įstatyme nustatyta tvarka deklaravusiems gyvenamąją vietą kaime ar viensėdyje,

besiribojančiame su gamtiniu rezervatu, uogauti ir grybauti leidžiama, jeigu uogavimas ir grybavimas nekenkia ekosistemoms, saugomoms vertybėms. Gyventojų uogavimo ir grybavimo gamtiniuose rezervatuose, kuriuose uogavimas ir grybavimas nekenkia ekosistemoms, saugomoms vertybėms, tvarka nustatoma gamtinių rezervatų nuostatuose (valstybiniuose parkuose ir biosferos rezervatuose esančių rezervatų – valstybinių parkų ir biosferos rezervatų nuostatuose). Gyventojai, uogaudami ir grybaudami rezervatuose, aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnams pareikalavus, privalo pateikti šiuos duomenis: vardą, pavardę, gimimo datą ir deklaruotą gyvenamąją vietą.

4. Atsižvelgiant į gamtinio rezervato planavimo schemoje (ribų ir tvarkymo plane) nustatytas kraštovaizdžio tvarkymo zonas, gamtiniame rezervate lankymosi mokslo tiriamaisiais, mokomaisiais ir pažintiniais tikslais tvarka ir terminai nustatomi gamtinių rezervatų nuostatuose (valstybiniuose parkuose ir biosferos rezervatuose esančių rezervatų – valstybinių parkų ir biosferos rezervatų nuostatuose).

5. Kultūriniuose rezervatuose (rezervatuose-muziejuose) remonto, tyrinėjimo, restauravimo ir konservavimo darbai atliekami Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo nustatyta tvarka.

6. Kultūrinių rezervatų (rezervatų-muziejų) naudojimo ir lankymo tvarka nustatoma vadovaujantis Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo nuostatomis.

8 straipsnis. Draustiniai

1. Draustinių steigimo tikslai:

1) išsaugoti gamtos ir nekilnojamojo kultūros paveldo teritorinius kompleksus (vertybes), kultūros paveldo vietoves;

2) užtikrinti kraštovaizdžio ir biologinę įvairovę bei ekologinę pusiausvyrą;

3) išsaugoti laukinių augalų, gyvūnų bei grybų buveines ir rūšis, genetiniu požiūriu vertingas jų populiacijas;

4) sudaryti sąlygas moksliniams tyrimams;

5) sudaryti sąlygas pažintiniam turizmui;

6) propaguoti gamtos ir nekilnojamojo kultūros paveldo teritorinius kompleksus (vertybes), kultūros paveldo vietoves.

2. Pagal saugomų gamtos ir nekilnojamojo kultūros paveldo teritorinių kompleksų pobūdį draustiniai skirstomi į:

1) gamtinius;

2) kultūrinius;

3) kompleksinius.

3. Gamtiniai draustiniai yra:

1) geologiniai – žemės gelmių struktūrų, tipiškų sluoksnių atodangų, uolienų ar fosilijų kompleksams saugoti;

2) geomorfologiniai – tipiškiems ir unikaliems reljefo formų kompleksams saugoti;

3) hidrografiniai – tipiškiems ir unikaliems hidrografinio tinklo elementų (upių, ežerų, tvenkinių) pavyzdžiams saugoti;

4) pedologiniai – natūraliems dirvožemiams saugoti;

5) botaniniai – saugomų augalų ir grybų rūšims ir jų buveinėms saugoti;

6) zoologiniai – saugomų gyvūnų rūšims ir jų buveinėms saugoti; šioje draustinių grupėje gali būti išskirtos teriologinių, ornitologinių, herpetologinių, ichtiologinių, entomologinių draustinių rūšys;

7) botaniniai-zoologiniai – saugomų augalų, grybų ir gyvūnų rūšims ir jų buveinėms saugoti;

8) genetiniai – genetinę vertę turinčioms laukinių augalų ir gyvūnų rūšių populiacijoms saugoti;

9) telmologiniai – tipiškiems ir unikaliems pelkių kompleksams saugoti;

10) talasologiniai – vertingoms jūrų ekosistemoms saugoti.

4. Kultūriniai draustiniai yra:

1) archeologiniai – vietovėms, kurių teritorijos savitumą lemia archeologinių objektų sankaupos ar kompleksai, saugoti;

2) istoriniai – vietovėms, susijusioms su istoriniais įvykiais, istoriškai reikšmingomis išlikusiomis ar sunykusiomis gyvenvietėmis, žymiais asmenimis ar jų veikla, taip pat tokių vietų sankaupa pasižyminčioms teritorijoms saugoti;

3) etnokultūriniai – vietovėms, kuriose yra tradicinės architektūros ar kitais etnokultūriniais ypatumais išsiskiriančių gyvenviečių ar jų dalių, sakralinėms ir ritualinėms vietovėms, mitais, legendomis ir padavimais sureikšmintų objektų ar vietų sankaupa išsiskiriančioms vietovėms saugoti;

4) urbanistiniai arba architektūriniai – urbanistiniu požiūriu išsiskiriančioms istorinėms miestų dalims, miesteliams, vietovėms, kuriose yra architektūriškai vertingų pastatų ir statinių ansamblių ar kompleksų, saugoti.

5. Kompleksiniai draustiniai yra kraštovaizdžio draustiniai, skirti vertingo gamtinio ir (ar) kultūrinio kraštovaizdžio vietovėms saugoti.

6. Pagal steigimo ir veiklos organizavimo ypatumus skiriami:

1) valstybiniai draustiniai;

2) savivaldybių draustiniai;

3) draustiniai, esantys valstybiniuose parkuose ar biosferos stebėsenos teritorijose.

7. Draustinių ribų planuose nustatoma konservacinio funkcinio prioriteto zona.

9 straipsnis. Veiklos draustiniuose reglamentavimas

1. Draustinių apsaugą ir tvarkymą nustato šis įstatymas, Vyriausybės patvirtinti bendri gamtinių ir kompleksinių draustinių nuostatai, atskirų draustinių nuostatai, tvirtinami juos steigiančių institucijų, kiti šio įstatymo 5 straipsnyje nurodyti veiklos saugomose teritorijose reglamentavimo dokumentai. Draustiniuose neleidžiama veikla, galinti pakenkti kraštovaizdžiui, gamtos ir nekilnojamosioms kultūros vertybėms (juos sunaikinti, sužaloti).

2. Siekiant išsaugoti kraštovaizdį, gamtos ir nekilnojamąsias kultūros vertybes, gamtiniuose ir kompleksiniuose draustiniuose negali būti statomi vizualinę taršą sukeliantys statiniai, sodinami želdiniai, užstojantys istorinę, kultūrinę ir estetinę vertę turinčias panoramas.

3. Statybos gamtiniuose ir kompleksiniuose draustiniuose reglamentavimas:

1) Leidžiama statyba, kuri neprieštarauja teritorijų planavimo dokumentų sprendiniams, įstatymams, saugomų teritorijų nuostatams.

2) Nauji sodybos pastatai ir inžineriniai statiniai statomi, esami rekonstruojami laikantis etnografinio regiono architektūros ir sodybų planavimo tradicijomis pagrįstų reikalavimų. Sodyboje gali būti tik vienas gyvenamosios paskirties vieno ar dviejų butų pastatas (namas). Sodybos pastatai ir jos inžineriniai statiniai išdėstomi viename iki 2 hektarų ploto žemės sklype arba didesnio žemės sklypo dalyje, nesuformuotoje kaip atskiras žemės sklypas ir apimančioje iki 2 hektarų plotą, išskyrus atvejus, kai atstatomi istorinės dvaro sodybos statiniai, kurie (registruoti Kultūros vertybių registre kaip nekilnojamosios kultūros vertybės) buvo išdėstyti didesniame kaip 2 hektarų plote. Jeigu atliekant žemės sklypų kadastrinius matavimus vienos sodybos pastatų ir inžinerinių statinių užimama žemė priskiriama keliems gretimiems žemės sklypams, nes sodybą dalija viešasis kelias ar upė, laikoma, kad sodyba yra išsidėsčiusi keliuose žemės sklypuose (žemės valdoje) ir šiame straipsnyje nustatyta pastatų ir inžinerinių statinių statybos sodybose teisė juose taikoma, kol šie žemės sklypai ir juose esantys statiniai priklauso tam pačiam žemės savininkui (bendraturčiams).

3) Leidžiama atkurti kultūros paveldo objektus pagal Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą.

4) Statesniuose kaip 15 laipsnių natūraliuose šlaituose, taip pat arčiau kaip 50 metrų nuo šių šlaitų viršutinės ir apatinės briaunos leidžiama didinti esamų pastatų tūrius, kai pastatai rekonstruojami laikantis etnografinio regiono architektūros ir sodybų planavimo tradicijomis pagrįstų reikalavimų, įtvirtintų draustinių nuostatuose (kai draustinis yra valstybiniame parke ar biosferos rezervate, – valstybinio parko ar biosferos rezervato nuostatuose, jeigu nėra patvirtintų individualių draustinio nuostatų, – bendruose gamtinių ir kompleksinių draustinių nuostatuose), ir statyti draustinio tvarkymo plane (kai draustinis yra valstybiniame parke ar biosferos rezervate, – valstybinio parko ar biosferos rezervato planavimo schemoje (ribų ir tvarkymo planuose) nustatytose teritorijose numatytus pastatus.

5) Leidžiama atstatyti sodybos pastatus buvusioje sodyboje:

a) atstatant identiškus buvusios sodybos pastatus pagal išlikusius archyvinius dokumentus: vietovės planus, pastatų ir inžinerinių statinių projektus (brėžinius), matavimų bylas, kitus

dokumentus, pagal kuriuos atkuriamas buvęs pastatų vaizdas (jų fasadai, medžiagos, konstrukcijos). Statant identiškus sodybos pastatus, jų statybos vietai netaikomi Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatyme nustatyti statybos atstumo nuo vandens telkinio kranto, statybos natūraliuose šlaituose apribojimai, šios dalies 2 punkte nustatytas reikalavimas sodybos pastatus ir jos inžinerinius statinius išdėstyti ne didesniame kaip 2 hektarų plote;

b) pastatams statyti parenkant kitą žemės sklypo vietą, jeigu neįmanoma sodybos atstatyti buvusioje jos vietoje, nes vieta užlieta vandeniu dėl natūralaus upės ar ežero kranto linijos ar reljefo formų pasikeitimo, dėl vandens telkinio patvenkimo arba užaugusio miško, nutiestų kelių, tačiau pastatai turi būti išdėstomi ne didesniame kaip 2 hektarų plote taikant Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatyme nustatytus apribojimus. Kai parenkant atstatomos sodybos pastatams statyti naują vietą žemės sklype dėl jo formos ar greta esančių objektų neįmanoma išlaikyti Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatyme nustatyto pastatų statybos atstumo nuo vandens telkinio kranto arba nuo šlaito briaunos, atstatomos sodybos pastatų statybos vietą būtina parinkti kitoje vietoje, kad atstumas nuo vandens ir minėtų šlaitų būtų kuo didesnis. Statant asmeninio naudojimo pirtį prie vandens telkinio, turi būti laikomasi Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatyme nustatytų apribojimų, taikomų paviršinių vandens telkinių apsaugos zonose;

c) atstatant ne identiškus buvusios sodybos pastatus buvusioje sodyboje, laikantis Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo ir etnografinio regiono architektūros ir sodybų planavimo tradicijomis pagrįstų reikalavimų;

d) buvusios sodybos atstatymo teisę šiame punkte nustatyta tvarka įgyvendinant taip, kad vietoj vienos buvusios sodybos gali būti atstatoma tik viena sodyba. Administracinių sprendimų dėl buvusių sodybų atstatymo priėmimo tvarką nustato Vyriausybė.

6) Ne sodyboje – pievose ir ganyklose – leidžiama statyti inžinerinius statinius – stogines laisvai laikomų žolėdžių ūkinių gyvūnų, įregistruotų Ūkinių gyvūnų registre, prieglobsčiui nuo kritulių ir vėjo. Šios stoginės negali būti statomos natūraliose pievose, saugomų augalų ir vabzdžių rūšių radavietėse, taip pat nurodytose vietose negali būti sandėliuojami pašarai ir organizuojamas žolėdžių ūkinių gyvūnų papildomas šėrimas. Jeigu žolėdžiai ūkiniai gyvūnai nebelaikomi pievų ir ganyklų plote, kuriame yra stoginė gyvūnams laikyti, ji turi būti pašalinta ne vėliau kaip per 6 mėnesius po to, kai žolėdžiai ūkiniai gyvūnai buvo išgabenti. Stoginės įrengiamos be patalpų su ne daugiau kaip 3 išorinėmis sienomis ar be jų. Kiti stoginių statybos reikalavimai (stoginės matmenys, forma, medžiagos, iš kurių ji statoma, mažiausias pievų ar ganyklų plotas, kuriame statoma stoginė) nustatomi draustinio nuostatuose (kai draustinis yra valstybiniame parke ar biosferos rezervate, – valstybinio parko ar biosferos rezervato nuostatuose, jeigu nėra patvirtintų individualių draustinio nuostatų, – bendruose gamtinių ir kompleksinių draustinių nuostatuose).

4. Draustiniuose skatinama veikla, kuria siekiama išsaugoti, palaikyti ir išryškinti kraštovaizdį, gamtos ir nekilnojamąsias kultūros vertybes, atkurti saugomus gamtinės ar kultūrinės aplinkos elementus, išsaugoti etnografinio regiono architektūros ir sodybų planavimo tradicijas,

taip pat tradiciniai verslai, pažintinis turizmas, be to, skatinama reguliuoti invazinių rūšių gausą, įgyvendinti saugomų rūšių apsaugos priemones.

5. Valstybiniams ir savivaldybių draustiniams, taip pat valstybiniuose parkuose ir biosferos stebėsenos teritorijose esantiems draustiniams taikomas Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatyme ir šiame straipsnyje nustatytas veiklos reglamentavimas. Atsižvelgiant į šio įstatymo 8 straipsnyje nurodytų gamtinių ir kompleksinių draustinių rūšis ir jų steigimo tikslus, taip pat į kraštovaizdžio, gamtos ir nekilnojamųjų kultūros vertybių ypatumus ir draustinio išskirtinę vertę, apsaugos ir tvarkymo reikalavimai, etnografinio regiono architektūros ir sodybų planavimo tradicijomis pagrįsti reikalavimai nustatomi draustinio nuostatuose (kai draustinis yra valstybiniame parke ar biosferos rezervate, – valstybinio parko ar biosferos rezervato nuostatuose). Jeigu nėra patvirtintų individualių draustinių nuostatų, apsaugos ir tvarkymo reikalavimai, etnografinio regiono architektūros ir sodybų planavimo tradicijomis pagrįsti reikalavimai nustatomi bendruose gamtinių ir kompleksinių draustinių nuostatuose.

10 straipsnis. Privačios saugomos vietovės ir veiklos jose reglamentavimas

1. Privačios saugomos vietovės gali būti nustatomos visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje, išskyrus valstybės ar savivaldybės įsteigtas ar nustatytas konservacinės apsaugos, atkuriamosios apsaugos prioriteto ar kompleksines saugomas teritorijas, privačios žemės savininkui ir Valstybinei saugomų teritorijų tarnybai sudarius apsaugos sutartį dėl privačios saugomos vietovės. Privačios saugomos vietovės ribų planas, kuris nėra teritorijų planavimo dokumentas, yra neatskiriama apsaugos sutarties dalis.

2. Privačios saugomos vietovės nustatymo tikslai:

1) užtikrinti reikiamą Europos Bendrijos svarbos natūralių buveinių tipų, augalų ir gyvūnų rūšių ir jų buveinių apsaugą arba atkurti Europos Bendrijos svarbos natūralias buveines, augalų ir gyvūnų rūšių buveines Europos Bendrijos svarbos teritorijoje arba vietovėje, atitinkančioje paukščių apsaugai svarbios teritorijos atrankos kriterijus, ar jų dalyse, kurios nepatenka į valstybės ar savivaldybės įsteigtas ar nustatytas konservacinės apsaugos, atkuriamosios apsaugos prioriteto ar kompleksines saugomas teritorijas;

2) nustatyti Europos Bendrijos svarbos natūralių buveinių tipų, augalų ir gyvūnų rūšių ekologinius reikalavimus atitinkančias apsaugos priemones buveinių apsaugai svarbiose teritorijose;

3) apsaugoti ar atkurti saugomas gyvūnų, augalų ir grybų rūšis, įrašytas į Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių sąrašą, tvirtinamą aplinkos ministro, ir jų buveines, atkurti pažeistas ekosistemas;

4) išsaugoti ar atkurti kitas 1–3 punktuose nenurodytas gamtos vertybes, kraštovaizdį, gamtos ir kultūros paveldo objektus, vietos bendruomenėms svarbias vietoves.

3. Apsaugos sutartis dėl privačios saugomos vietovės sudaroma ne trumpesniam kaip 30 metų laikotarpiui.

4. Privačiose saugomose vietovėse gamtotvarkos planų parengimas ir gamtotvarkos plane numatytų priemonių įgyvendinimas finansuojami valstybės lėšomis, nebent apsaugos sutartyse susitariama kitaip.

5. Siekiant paskatinti tikslingą privačių saugomų vietovių nustatymą prioritetiniuose plotuose, Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos vadovas tvirtina prioritetinių plotų, kuriuose siūloma nustatyti privačias saugomas vietoves, sąrašą (toliau – prioritetinių plotų, kuriuose siūloma nustatyti privačias saugomas vietoves, sąrašas), į kurį įtrauktų žemės sklypų savininkams būtų siūlomos vienkartinės kompensacijos, apskaičiuojamos šio įstatymo 34 straipsnyje nustatyta tvarka, sudarius apsaugos sutartį dėl privačios saugomos vietovės. Į prioritetinių plotų, kuriuose siūloma nustatyti privačias saugomas vietoves, sąrašą nepatekusiose vietovėse gali būti nustatomos privačios saugomos vietovės, bet kompensacijos iš valstybės biudžeto lėšų nemokamos.

6. Prioritetinių plotų, kuriuose siūloma nustatyti privačias saugomas vietoves, sąrašas ir jų ribų planas sudaromi, vadovaujantis šio straipsnio 2 dalies 1–3 punktuose išvardytais tikslais, aplinkos ministro nustatyta tvarka. Prioritetinių plotų, kuriuose siūloma nustatyti privačias saugomas vietoves, sąraše įvardijamos siekiamos išsaugoti vertybės ir jų apsaugos principai.

7. Privačios žemės savininkas gali pasiūlyti Valstybinei saugomų teritorijų tarnybai jo valdomoje žemėje nustatyti privačią saugomą vietovę arba Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba pasiūlo privačios žemės savininkui jo valdomoje žemėje nustatyti privačią saugomą vietovę, jeigu ši žemė patenka į prioritetinių plotų, kuriuose siūloma nustatyti privačias saugomas vietoves, sąrašą.

8. Jeigu apsaugos sutartį dėl privačios žemės, patenkančios į prioritetinių plotų, kuriuose siūloma nustatyti privačias saugomas vietoves, sąrašą, sudaryti sutinka daugiau nei vienas privačios žemės savininkas, pirmenybė teikiama tiems privačios žemės savininkams, kurie sudaro sutartį ilgesniam laikotarpiui.

9. Juridinis faktas apie apsaugos sutartį dėl privačios saugomos vietovės registruojamas Nekilnojamojo turto registre, nustatyta privati saugoma vietovė registruojama Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų valstybės kadastre. Jeigu nustatoma privati saugoma vietovė:

1) patenka į prioritetinių plotų, kuriuose siūloma nustatyti privačias saugomas vietoves, sąrašą, juridinį faktą apie apsaugos sutartį dėl privačios saugomos vietovės registruoti Nekilnojamojo turto registre teikia ir registravimo išlaidas apmoka Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba;

2) nepatenka į prioritetinių plotų, kuriuose siūloma nustatyti privačias saugomas vietoves, sąrašą, juridinį faktą apie apsaugos sutartį dėl privačios saugomos vietovės registruoti Nekilnojamojo turto registre teikia ir registravimo išlaidas apmoka žemės savininkas.

10. Privačios žemės, kuri patenka į prioritetinių plotų, kuriuose siūloma nustatyti privačias saugomas vietoves, sąrašą, savininkams, su kuriais sudaryta apsaugos sutartis dėl privačios

saugomos vietovės, išmokamos vienkartinės kompensacijos šio įstatymo 34 straipsnyje nustatyta tvarka.

11. Veiklos reglamentavimas privačioje saugomoje vietovėje nustatomas apsaugos sutartimi dėl privačios saugomos vietovės.

12. Privati saugoma vietovė panaikinama nutraukus apsaugos sutartį dėl privačios saugomos vietovės arba pasibaigus apsaugos sutarties dėl privačios saugomos vietovės terminui, jeigu toks buvo nustatytas. Jeigu apsaugos sutartis dėl privačios saugomos vietovės nutraukiama žemės savininko iniciatyva, jis turi grąžinti išmokėtą vienkartinę kompensaciją, išskyrus šio įstatymo 34 straipsnyje nustatytus atvejus.

13. Pasikeitus privačios saugomos vietovės žemės savininkui, teisės ir pareigos pagal apsaugos sutartį dėl privačios saugomos vietovės nustatymo pereina naujam žemės savininkui.

11 straipsnis. Paveldo objektai

1. Paveldo objektų paskelbimo tikslai:

1) išsaugoti ir atkurti vertingus gamtos ir kultūros objektus;

2) išsaugoti kraštovaizdžio ir biologinę įvairovę;

3) sudaryti sąlygas moksliniams tyrimams, pažintiniam turizmui;

4) propaguoti vertingus gamtos ir kultūros objektus;

5) išsaugoti kraštovaizdžio savitumą, jo istorinius ženklus ir vietos tapatybę;

6) sudaryti galimybę vietos bendruomenėms puoselėti vietos (tarp jų ir nematerialiąsias) tradicijas.

2. Paveldo objektai skirstomi į:

1) gamtos paveldo objektus (saugomus gamtinio kraštovaizdžio objektus);

2) nekilnojamojo kultūros paveldo objektus;

3) kompleksinius kraštovaizdžio paveldo objektus (saugomus kraštovaizdžio objektus).

3. Gamtos paveldo objektai yra:

1) geologiniai – išskirtinių dydžių rieduliai, uolos, smegduobės ir olos, tipiškos arba unikalios, moksliniu požiūriu vertingos atodangos, fosilijų ir mineralų radavietės;

2) geomorfologiniai – išskirtinių dydžių ir išvaizdos reljefo formos: kalvos, gūbriai, atragiai, daubos, raguvos, dubakloniai ir kitos reljefo formos;

3) hidrogeologiniai – išskirtinio debito ir ypatingų savybių šaltiniai ir versmės;

4) hidrografiniai – išskirtinių dydžių rėvos, senvagės, salos, kriokliai ir kiti hidrografinio tinklo elementai;

5) botaniniai – išskirtinio amžiaus, matmenų, formų ar dendrologiniu ir estetiniu požiūriu vertingi medžiai ir krūmai, genetiniu ir estetiniu požiūriu vertingi vaismedžių sodai;

6) zoologiniai – gyvūnų kolonijos, unikalūs paukščių lizdai, kitos gyvūnų veiklos retenybės.

4. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektai suprantami taip, kaip jie apibrėžiami Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme.

5. Vertingiausi nekilnojamojo kultūros paveldo objektai skelbiami kultūros paminklais Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme nustatyta tvarka.

12 straipsnis. Veiklos paveldo objektų teritorijose reglamentavimas

1. Paveldo objektų apsaugos ir tvarkymo ypatumai nustatyti šiame įstatyme, Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme, Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatyme, nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos reglamentuose, kituose šio įstatymo 5 straipsnyje nurodytuose veiklą saugomose teritorijose reglamentuojančiuose dokumentuose, gamtos paveldo objektų tvarkymo taisyklėse, tvirtinamose Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos vadovo.

2. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektai, jų teritorijos ir buferinės apsaugos zonos tvarkomi ir veikla juose plėtojama vadovaujantis Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo nuostatomis.

KETVIRTASIS SKIRSNIS
KOMPLEKSINĖS SAUGOMOS TERITORIJOS. VEIKLOS JOSE REGLAMENTAVIMAS

13 straipsnis. Valstybiniai parkai

1. Valstybinių parkų steigimo tikslai:

1) išsaugoti gamtiniu ir kultūriniu požiūriais vertingą kraštovaizdį;

2) išsaugoti tipiškas arba unikalias ekosistemas;

3) atkurti sunaikintus ir pažeistus gamtinius bei kultūrinius kompleksus ir objektus (vertybes);

4) sudaryti sąlygas moksliniams tyrimams gamtos ir kultūros paveldo apsaugos srityse;

5) propaguoti ir remti Lietuvos regionų etnokultūros tradicijas;

6) sudaryti sąlygas rekreacijai, pirmiausia pažintiniam turizmui;

7) plėtoti aplinkosauginį švietimą, propaguoti ekologinę žemdirbystę;

8) įgyvendinti kitus valstybinių parkų nuostatuose numatytus jų steigimo tikslus.

2. Pagal reikšmę skiriami:

1) nacionaliniai parkai – saugomos teritorijos, įsteigtos nacionalinės svarbos gamtiniam ir kultūriniam kraštovaizdžiui, reprezentuojančiam šalies etnokultūrinių sričių gamtos bei kultūros savitumus, saugoti ir tvarkyti. Istorinių Lietuvos valstybingumo centrų kultūriniams kompleksams ir jų gamtinei aplinkai išsaugoti steigiami istoriniai nacionaliniai parkai;

2) regioniniai parkai – saugomos teritorijos, įsteigtos gamtiniu, kultūriniu ir rekreaciniu požiūriais regioninės svarbos kraštovaizdžiui ir ekosistemoms saugoti, jų rekreaciniam bei

ūkiniam naudojimui reglamentuoti. Istoriškai vertingiausiems regioniniams kultūriniams kompleksams ir jų gamtinei aplinkai išsaugoti steigiami istoriniai regioniniai parkai.

3. Valstybinių parkų planavimo schemose (ribų ir tvarkymo planuose) išskiriamos šių funkcinių prioritetų zonos: konservacinio (rezervatai ir draustiniai), ekologinės apsaugos, rekreacinio bei ūkinio (žemės, miškų ar vandenų ūkio) ir kitų prioritetų zonos.

14 straipsnis. Veiklos valstybiniuose parkuose reglamentavimas

1. Valstybinių parkų apsaugos ir tvarkymo ypatumus nustato šis įstatymas, Vyriausybės patvirtinti nacionalinių ir regioninių parkų nuostatai, kiti šio įstatymo 5 straipsnyje nurodyti veiklos saugomose teritorijose reglamentavimo dokumentai.

2. Valstybiniuose parkuose draudžiama arba ribojama veikla, galinti pakenkti jų kraštovaizdžiui, gamtos ir nekilnojamosioms kultūros vertybėms, taip pat gamtiniams rekreaciniams ištekliams, juose negali būti statomi vizualinę taršą sukeliantys statiniai, sodinami želdiniai, užstojantys istorinę, kultūrinę ir estetinę vertę turinčias panoramas. Veikla valstybinių parkų rezervatuose, draustiniuose, paveldo objektų teritorijose reglamentuojama šio įstatymo 7, 9 ir 12 straipsniuose nustatyta tvarka.

3. Statybos valstybiniuose parkuose reglamentavimas:

1) Leidžiama statyba, kuri neprieštarauja teritorijų planavimo dokumentų sprendiniams, įstatymams, saugomų teritorijų nuostatams.

2) Leidžiama sodybos pastatų ir inžinerinių statinių statyba sodybose. Sodyboje gali būti tik vienas gyvenamosios paskirties vieno ar dviejų butų pastatas (namas). Sodybos pastatai ir jos inžineriniai statiniai išdėstomi viename iki 2 hektarų ploto žemės sklype arba didesnio žemės sklypo dalyje, nesuformuotoje kaip atskiras žemės sklypas ir apimančioje iki 2 hektarų plotą, išskyrus atstatomas istorines dvaro sodybas, kurių statiniai (registruoti Kultūros vertybių registre kaip nekilnojamosios kultūros vertybės) buvo išdėstyti didesniame kaip 2 hektarų plote. Jeigu atliekant žemės sklypų kadastrinius matavimus vienos sodybos pastatų ir inžinerinių statinių užimama žemė priskiriama keliems gretimiems žemės sklypams dėl to, kad sodybą dalija viešasis kelias ar upė, laikoma, kad sodyba yra išsidėsčiusi keliuose žemės sklypuose (žemės valdoje), ir šiame straipsnyje nustatyta pastatų ir inžinerinių statinių statybos sodybose teisė juose taikoma tol, kol šie žemės sklypai ir juose esantys statiniai priklauso tam pačiam žemės savininkui (bendraturčiams).

3) Sodybų pastatai statomi laikantis valstybinio parko nuostatuose nustatytų etnografinio regiono architektūros ir sodybų planavimo tradicijomis pagrįstų reikalavimų, išskyrus atvejus, kai atkuriami kultūros paveldo objektai pagal Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą ar atstatomi identiški buvusių sodybų pastatai.

4) Statesniuose kaip 15 laipsnių natūraliuose šlaituose, taip pat arčiau kaip 50 metrų nuo šių šlaitų viršutinės ir apatinės briaunos leidžiama didinti esamų pastatų tūrius, kai pastatai rekonstruojami laikantis etnografinio regiono architektūros ir sodybų planavimo tradicijomis

pagrįstų reikalavimų, įtvirtintų valstybinių parkų nuostatuose, ir statyti valstybinio parko planavimo schemoje (ribų ir tvarkymo planuose) nustatytose teritorijose numatytus pastatus.

5) Leidžiama atkurti kultūros paveldo objektus pagal Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą.

6) Leidžiama atstatyti sodybos pastatus buvusioje sodyboje:

a) atstatant identiškus buvusios sodybos pastatus pagal išlikusius archyvinius dokumentus: vietovės planus, pastatų ir inžinerinių statinių projektus (brėžinius), matavimų bylas, kitus dokumentus, pagal kuriuos atkuriamas buvęs pastatų vaizdas (jų fasadai, medžiagos, konstrukcijos). Atstatant identiškus sodybos pastatus, jų statybos vietai netaikomi Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatyme nustatyti statybos atstumo nuo vandens telkinio kranto, statybos natūraliuose šlaituose apribojimai, šios dalies 2 punkte nustatytas reikalavimas sodybos pastatus ir jos inžinerinius statinius išdėstyti ne didesniame kaip 2 hektarų plote;

b) pastatams statyti parenkant kitą žemės sklypo vietą, jeigu neįmanoma sodybos atstatyti buvusioje jos vietoje, nes vieta užlieta vandeniu dėl natūralaus upės ar ežero kranto linijos ar reljefo formų pasikeitimo, dėl vandens telkinio patvenkimo arba užaugusio miško, nutiestų kelių, tačiau pastatai turi būti išdėstomi ne didesniame kaip 2 hektarų plote taikant Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatyme nustatytus apribojimus. Kai parenkant atstatomos sodybos pastatams statyti naują vietą žemės sklype dėl jo formos ar greta esančių objektų neįmanoma išlaikyti Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatyme nustatyto pastatų statybos atstumo nuo vandens telkinio kranto arba nuo šlaito briaunos, atstatomos sodybos pastatų statybos vietą būtina parinkti kitoje vietoje, kad atstumas nuo vandens ir minėtų šlaitų būtų kuo didesnis. Statant asmeninio naudojimo pirtį prie vandens telkinio, būtina laikytis Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatyme nustatytų apribojimų, taikomų paviršinių vandens telkinių apsaugos zonose;

c) atstatant ne identiškus buvusios sodybos pastatus buvusioje sodyboje, laikantis Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo ir etnografinio regiono architektūros ir sodybų planavimo tradicijomis pagrįstų reikalavimų;

d) buvusios sodybos atstatymo teisę šiame punkte nustatyta tvarka įgyvendinant taip, kad vietoj vienos buvusios sodybos gali būti atstatoma tik viena sodyba. Administracinių sprendimų dėl buvusių sodybų atstatymo priėmimo tvarką nustato Vyriausybė.

7) Ne sodyboje – pievose ir ganyklose – leidžiama statyti inžinerinius statinius – stogines laisvai laikomų žolėdžių ūkinių gyvūnų, įregistruotų Ūkinių gyvūnų registre, prieglobsčiui nuo kritulių ir vėjo. Šios stoginės negali būti statomos natūraliose pievose, saugomų augalų ir vabzdžių rūšių radavietėse, taip pat nurodytose vietose negali būti sandėliuojami pašarai ir organizuojamas žolėdžių ūkinių gyvūnų papildomas šėrimas. Jeigu žolėdžiai ūkiniai gyvūnai nebelaikomi pievų ir ganyklų plote, kuriame yra stoginė gyvūnams laikyti, ji turi būti pašalinta ne vėliau kaip per 6 mėnesius po to, kai žolėdžiai ūkiniai gyvūnai buvo išgabenti. Stoginės įrengiamos be patalpų su ne daugiau kaip 3 išorinėmis sienomis ar be jų. Kiti stoginių statybos reikalavimai (stoginės

matmenys, forma, medžiagos, iš kurių ji statoma, mažiausias pievų ar ganyklų plotas, kuriame statoma stoginė) nustatomi valstybinio parko nuostatuose.

4. Atsižvelgiant į valstybinio parko miestelių ir kaimų architektūros, kraštovaizdžio ypatumus, paveldo objektų, kraštovaizdžio, gamtos ir nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos poreikius, valstybinio parko nuostatuose apibrėžiami valstybinio parko steigimo tikslai, jo išskirtinė vertė, nustatomi apsaugos ir tvarkymo reikalavimai ir etnografinio regiono architektūros ir sodybų planavimo tradicijomis pagrįsti reikalavimai.

5. Valstybiniuose parkuose skatinama veikla, kuria siekiama išsaugoti ir išryškinti kraštovaizdį, gamtos ir nekilnojamąsias kultūros vertybes, atkurti tradicinius gamtinės ar kultūrinės aplinkos elementus, taip pat tradiciniai amatai ir verslai, pažintinis turizmas, pagal valstybinių parkų planavimo schemų (ribų ir tvarkymo planų) sprendinius teritorijos pritaikomos rekreacijai ir lankyti atsižvelgiant į kraštovaizdžio, gamtos ir nekilnojamųjų kultūros vertybių išsaugojimo reikalavimus, taip pat skatinama mažinti invazinių rūšių paplitimą, įgyvendinti saugomų rūšių apsaugos priemones.

15 straipsnis. Biosferos stebėsenos teritorijos

1. Biosferos stebėsenos teritorijų steigimo tikslai:

1) sukurti reprezentatyvią kompleksinės ekologinės stebėsenos (monitoringo) sistemą – stebėti, kontroliuoti, prognozuoti gamtinių sistemų ir jų elementų pokyčius;

2) atlikti biosferos naudojimo eksperimentus ir tyrimus;

3) plėtoti ekologinį švietimą;

4) užtikrinti gamtinių kompleksų apsaugą.

2. Biosferos stebėsenos teritorijos yra:

1) biosferos rezervatai (steigiami tarptautinei biosferos pokyčių stebėsenos programai įgyvendinti ir gamtosaugos eksperimentams reprezentaciniuose natūraliuose gamtinių zonų kompleksuose ir juos supančiose teritorijose atlikti);

2) biosferos poligonai (steigiami nacionalinei ir regioninei aplinkos stebėsenai ypatingą geoekologinę svarbą turinčiose teritorijose vykdyti).

3. Biosferos rezervatų planavimo schemose (ribų ir tvarkymo planuose) ir biosferos poligonų ribų planuose išskiriamos šių funkcinių prioritetų zonos: konservacinio (gamtiniai rezervatai ir draustiniai), ekologinės apsaugos, eksperimentų, ekosistemų atkūrimo, ūkinio (žemės, miškų ar vandenų ūkio) ir kitų prioritetų zonos.

16 straipsnis. Veiklos biosferos stebėsenos teritorijose reglamentavimas

1. Biosferos rezervatų nuostatus tvirtina Vyriausybė, biosferos poligonų nuostatus – aplinkos ministras.

2. Aplinkos stebėsenos darbai biosferos stebėsenos teritorijose atliekami pagal specialias Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos vadovo patvirtintas aplinkos stebėsenos programas.

PENKTASIS SKIRSNIS
ATKURIAMOSIOS IR EKOLOGINĖS APSAUGOS PRIORITETO TERITORIJOS. VEIKLOS JOSE REGLAMENTAVIMAS

17 straipsnis. Atkuriamieji ir genetiniai sklypai

1. Atkuriamųjų sklypų steigimo tikslai:

1) atkurti veiklos nuskurdintas gamtos išteklių rūšis ir (arba) jų kompleksus;

2) pagausinti bendrą gamtos išteklių fondą;

3) užtikrinti atsinaujinančių gamtos išteklių išsaugojimą ir racionalų naudojimą.

2. Atkuriamieji sklypai steigiami siekiant atkurti valstybinėje žemėje augalijos, gyvūnijos, durpynų, požeminio vandens ir kitus atsinaujinančius gamtos išteklius ir juos pagausinti.

3. Genetinių sklypų steigimo tikslas yra išsaugoti genetinės medžiagos išteklius. Šie sklypai steigiami valstybinėje žemėje genetiniams medynams ir kitų rūšių natūraliems genetiniams ištekliams išlaikyti.

4. Siekiant išsaugoti genetinius medynus, esančius valstybiniuose rezervatuose, valstybiniuose ar savivaldybių draustiniuose, valstybinių parkų ar biosferos stebėsenos teritorijų draustiniuose, atskiros saugomos teritorijos (genetiniai sklypai) nesteigiamos (-i). Valstybinė miškų tarnyba patvirtina tokių genetinių medynų, esančių valstybiniuose rezervatuose, valstybiniuose ar savivaldybių draustiniuose, valstybinių parkų ar biosferos stebėsenos teritorijų draustiniuose, sąrašą, kurio pagrindu informacija apie juos kaupiama Saugomų teritorijų valstybės kadastre, apsaugos priemonės numatomos atitinkamų saugomų teritorijų planavimo dokumentuose ir (ar) nuostatuose.

18 straipsnis. Veiklos atkuriamuosiuose ir genetiniuose sklypuose reglamentavimas

1. Atkuriamuosiuose ir genetiniuose sklypuose ribojama veikla, kurią vykdant mažinami gamtos ištekliai, taip pat naudingųjų iškasenų eksploatavimas, žemės, miškų, vandenų, kito nekilnojamojo turto naudojimas ir nustatytų naudojimo būdų keitimas. Veiklos ribojimo pobūdis ir mastas nustatytas šių teritorijų nuostatuose.

2. Atkuriamųjų ir genetinių sklypų nuostatus tvirtina aplinkos ministras.

3. Atkuriamuosiuose ir genetiniuose sklypuose, taip pat 5 kilometrų atstumu aplink šiuos sklypus draudžiama auginti ir dauginti genetiškai modifikuotus augalus ir jų sėklas.

19 straipsnis. Ekologinės apsaugos zonos

1. Ekologinės apsaugos zonų nustatymo tikslai:

1) užtikrinti bendrąją ekologinę kraštovaizdžio pusiausvyrą;

2) išsaugoti saugomų bei geoekologiškai svarbių gamtinio ir kultūrinio kraštovaizdžio kompleksų ar objektų (vertybių) aplinką, izoliuoti juos nuo neigiamo veiklos poveikio;

3) sumažinti neigiamą ūkinės veiklos objektų poveikį žmogui ir aplinkai.

2. Pagal apsaugos pobūdį ekologinės apsaugos zonos yra:

1) bendrosios ekologinės apsaugos – pajūrio, paviršinių vandens telkinių apsaugos zonos, intensyvaus karsto žemės;

2) buferinės apsaugos – valstybinių rezervatų, valstybinių parkų ir valstybinių draustinių, biosferos rezervatų, paveldo objektų buferinės apsaugos zonos;

3) fizinės apsaugos – paveldo objektų fizinės apsaugos zonos;

4) vizualinės (regimosios) apsaugos – paveldo objektų vizualinės (regimosios) apsaugos zonos; tai plotai, kuriuose aplinkos keitimas gali pakenkti šių objektų aplinkai ar trukdyti juos apžvelgti.

3. Ekologinės apsaugos zonos pagal išsidėstymo pobūdį gali būti nustatomos kaip sklypai, juostos arba žiedai. Bendrosios ekologinės ir buferinės apsaugos zonos gali būti skirstomos į skirtingo apsaugos ir naudojimo režimo pozonius.

4. Ekologinės apsaugos zonos nustatomos atitinkamo lygmens ir rūšies teritorijų planavimo dokumentuose arba kituose dokumentuose šio įstatymo, Žemės įstatymo, Lietuvos Respublikos geriamojo vandens įstatymo, Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo, Statybos įstatymo, Lietuvos Respublikos pajūrio juostos įstatymo, Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo nustatyta tvarka.

20 straipsnis. Buferinės apsaugos zonos ir veiklos jose reglamentavimas

1. Siekiant sumažinti neigiamą veiklos poveikį ir išsaugoti saugomų teritorijų vizualinę aplinką, valstybiniams rezervatams ir gamtos paveldo objektams nustatomos, valstybiniams parkams, biosferos rezervatams, valstybiniams draustiniams gali būti nustatomos buferinės apsaugos zonos. Valstybiniuose rezervatuose, valstybiniuose parkuose esantiems rezervatams, draustiniams, gamtos paveldo objektams, taip pat draustiniuose esantiems gamtos paveldo objektams buferinės apsaugos zonos nenustatomos.

2. Valstybinių rezervatų buferinės apsaugos zonos nustatomos tvirtinant valstybinių rezervatų planavimo schemas (ribų ir tvarkymo planus), gamtos paveldo objektų buferinės apsaugos zonos nustatomos tvirtinant gamtos paveldo objektų schemas. Valstybinių parkų, biosferos rezervatų ir valstybinių draustinių buferinės apsaugos zonos gali būti nustatomos tvirtinant biosferos rezervatų ir valstybinių parkų planavimo schemas (ribų ir tvarkymo planus), valstybinių draustinių ribų planus.

3. Paveldo objektų buferinės apsaugos zonose gali būti nustatomos skirtingo apsaugos ir naudojimo režimo fizinės ir vizualinės (regimosios) apsaugos pozoniai.

4. Valstybinių parkų, valstybinių rezervatų ir draustinių buferinės apsaugos zonose negali būti statomi nauji, rekonstruojami esami, vizualinę taršą keliantys, vertybių eksponavimo sąlygas bloginantys statiniai. Valstybinių parkų buferinės apsaugos zonų hidrologinio poveikio dalyse gali būti nustatyti bendrieji ekologinės apsaugos pozoniai.

5. Nekilnojamųjų kultūros paveldo vertybių buferinės apsaugos zonos ir jų tvarkymo režimas nustatomi pagal Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo reikalavimus.

21 straipsnis. Paviršinių vandens telkinių apsaugos zonos ir pakrantės apsaugos juostos, veiklos jose reglamentavimas

1. Siekiant užtikrinti, kad į vandens telkinius nepatektų pavojingų medžiagų, vandens telkinių krantai būtų apsaugoti nuo erozijos, taip pat kad būtų užtikrintas vandens telkinių pakrančių ekosistemų stabilumas, išsaugota migracinių koridorių funkcija, saugomas vandens telkinių pakrančių gamtinis kraštovaizdis ir jo estetinės vertybės, sudarytos palankios sąlygos rekreacijai, užtikrinta visuomenės teisė naudotis vandens telkiniais ir eiti jų pakrantėmis, išskiriamos paviršinių vandens telkinių apsaugos zonos. Paviršinių vandens telkinių apsaugos zonos dalyje prie vandens telkinio nustatoma pakrantės apsaugos juosta. Pakrantės apsaugos juosta gali sutapti su paviršinių vandens telkinių apsaugos zona. Paviršinių vandens telkinių apsaugos zonos ir pakrantės apsaugos juostos nustatomos Lietuvos Respublikos upių, ežerų ir tvenkinių kadastre registruotiems paviršiniams vandens telkiniams, taip pat Kuršių marių rytinei pakrantei nuo Klaipėdos valstybinio jūrų uosto šiaurinio molo iki Skirvytės upės žiočių. Paviršinių vandens telkinių apsaugos zonos ir pakrančių apsaugos juostos nenustatomos prie rezervatuose esančių paviršinių vandens telkinių, taip pat jūrų uosto teritorijoje ir rezervinėse teritorijose, kurių ribas nustato Vyriausybė.

2. Paviršinių vandens telkinių apsaugos zonų ir pakrančių apsaugos juostų nustatymo tvarką ir jų dydžius nustato aplinkos ministras, atsižvelgdamas į šiuos kriterijus: vandens telkinio kategoriją (ežeras, upė, kanalas, dirbtinis nepratekamas paviršinis vandens telkinys, tarpiniai vandenys), paviršinio vandens telkinio dydį (ilgis ir (ar) plotas), paviršinio vandens telkinio kilmę (natūralus ar dirbtinis), paviršinio vandens telkinio padėtį gyvenamųjų vietovių ir saugomų teritorijų atžvilgiu.

3. Jeigu dėl įvykusios kranto erozijos (vandens telkinio kranto linijos pasislinkimo) nebeužtikrinamas Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatyme nurodytas reikalavimas dėl tvorų, kitų statinių, įrenginių ar įveisiamų želdinių, medžių ir krūmų liekanų, kliudančių pakrante eiti asmenims (toliau šiame straipsnyje – užtvėrimai), nebuvimo, žemės savininkas ar valdytojas gali imtis priemonių atkurti erozijos pažeistą pakrantę. Jeigu pakrantės atkūrimo priemonės nevykdomos, užtvėrimai iš Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatyme nurodyto pločio paviršinio vandens telkinio apsaugos zonos dalies, kurioje šis įstatymas draudžia užtvėrimus (toliau šiame straipsnyje – pakrantė be užtvėrimų), turi būti pašalinti per vienus metus nuo kranto erozijos fakto paaiškėjimo. Kranto erozijos fakto paaiškėjimo momentu laikomas aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūno surašytas aktas, kuriuo, įvertinus kranto būklę ir erozijos tendencijas, konstatuojama, kad reikalavimas dėl užtvėrimų pakrantėje nebuvimo neįvykdomas dėl įvykusios kranto erozijos.

4. Asmenų teisė naudoti pakrantę be užtvėrimų apsistoti yra neatskiriama nuo pareigos užtikrinti, kad apsistojimo vietoje aplinka nebūtų teršiama atliekomis ir kad čia esančios atliekos būtų surinktos ir išvežtos (išneštos). Apsistojimu pakrantėje be užtvėrimų laikomas asmenų buvimas vienoje vietoje ilgesnį laiką, negu reikia pereiti pakrantę be užtvėrimų. Jeigu pasirinktoje apsistoti pakrantės be užtvėrimų dalyje nurodyta informacija (pastatytas aplinkos ministro patvirtintos rekomenduojamos formos informacinis ženklas), kad žemės sklypas yra privati nuosavybė, savarankiškai pakrantėje be užtvėrimų asmenys be žemės savininko sutikimo gali apsistoti tik šviesiu paros metu (ne anksčiau kaip pusantros valandos iki saulės patekėjimo ir ne vėliau kaip pusantros valandos saulei nusileidus).

5. Šio straipsnio nuostatos draustiniuose, paveldo objektų teritorijose ir valstybiniuose parkuose taikomos tiek, kiek jos neprieštarauja šio įstatymo 9, 12 ir 14 straipsnių nuostatoms.

ŠEŠTASIS SKIRSNIS
SAUGOMŲ TERITORIJŲ STEIGIMAS, NUSTATYMAS, APSKAITA, APSAUGA IR TVARKYMAS

22 straipsnis. Saugomų teritorijų steigimas ar nustatymas

1. Saugomos teritorijos gali būti valstybinės (rezervatai, draustiniai, paveldo objektai, kultūros paveldo vietovės, valstybiniai parkai, biosferos stebėsenos teritorijos, atkuriamieji ir genetiniai sklypai, ekologinės apsaugos zonos), savivaldybių (draustiniai, paveldo objektai ir kultūros paveldo vietovės) ir privačios saugomos vietovės.

2. Gamtinius ir kultūrinius rezervatus, biosferos rezervatus ir valstybinius parkus steigia, jų ribas nustato ir keičia Vyriausybė tvirtindama šių saugomų teritorijų planavimo schemas (ribų ir tvarkymo planus).

3. Rezervatines apyrubes ir valstybinius draustinius steigia, jų ribas nustato ir keičia Vyriausybė, tvirtindama šių saugomų teritorijų ribų planus.

4. Biosferos poligonus, atkuriamuosius ir genetinius sklypus steigia, jų ribas nustato ir keičia aplinkos ministras tvirtindamas šių saugomų teritorijų ribų planus.

5. Gamtos paveldo objektus, kompleksinius kraštovaizdžio paveldo objektus skelbia aplinkos ministras, tvirtindamas šių objektų schemas. Aplinkos ministras administracinį sprendimą dėl gamtos ar kompleksinio kraštovaizdžio paveldo objekto paskelbimo gali pripažinti netekusiu galios, kai Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba nustato, kad:

1) objekto paskelbimas gamtos ar kompleksinio kraštovaizdžio paveldo objektu neatitinka kiekybinių ir (ar) kokybinių aplinkos ministro nustatytų gamtos ar kompleksinio kraštovaizdžio paveldo objekto kriterijų (nustatytų parametrų);

2) gamtos ar kompleksinio kraštovaizdžio paveldo objektas sunyko neatkuriamai ir dėl to jo apsauga pagal šį įstatymą yra netikslinga.

6. Savivaldybių draustinius steigia, jų ribas nustato ir keičia savivaldybių tarybos, tvirtindamos savivaldybių draustinių ribų planus, o savivaldybės saugomais objektais savivaldybių gamtos paveldo objektus savivaldybių tarybos skelbia tvirtindamos šių objektų schemas. Savivaldybės taryba administracinį sprendimą dėl savivaldybės draustinio įsteigimo arba dėl gamtos paveldo objekto paskelbimo savivaldybės saugomu objektu gali pripažinti netekusiu galios, jeigu:

1) Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba nustato, kad vertybės, dėl kurių įsteigtas draustinis, arba gamtos paveldo objektas sunyko neatkuriamai ir dėl to teritorijos apsauga pagal šį įstatymą yra netikslinga;

2) parengtu saugomos teritorijos specialiojo teritorijų planavimo dokumentu numatoma savivaldybės draustiniui suteikti valstybinio draustinio statusą ar įtraukti jį į kompleksinę saugomą teritoriją arba savivaldybės saugomą gamtos paveldo objektą siūloma paskelbti valstybės saugomu gamtos paveldo objektu.

7. Privati saugoma vietovė nustatoma šio įstatymo 10 straipsnyje nustatyta tvarka.

8. Šio straipsnio 2, 3, 4, 5 ir 6 dalyse nurodytų saugomų teritorijų steigimo kriterijus nustato aplinkos ministras, išskyrus kultūrinių rezervatų (rezervatų-muziejų), istorinių nacionalinių parkų, kultūrinių draustinių steigimo kriterijus, kuriuos nustato kultūros ministras.

9. Nekilnojamosios kultūros vertybės skelbiamos saugomomis, jų teritorijos ir buferinės apsaugos zonos nustatomos Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo nustatyta tvarka.

10. Savivaldybių institucijos, nevyriausybinės organizacijos, fiziniai ar juridiniai asmenys gali teikti Valstybinei saugomų teritorijų tarnybai pasiūlymus, pagrįstus saugomų teritorijų steigimo kriterijais ir mokslinių ar kitų tyrimų duomenimis, dėl rezervatų, valstybinių parkų, draustinių, biosferos stebėsenos teritorijų, atkuriamųjų ir genetinių sklypų įsteigimo arba jų ribų pakeitimo, gamtos paveldo objektų paskelbimo saugomais. Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba aplinkos ministro nustatyta tvarka nagrinėja gautus pasiūlymus ir priima dėl jų sprendimus.

11. Saugomų teritorijų įsteigimas, išskyrus privačias saugomas vietoves, gali būti numatomas kompleksinio teritorijų planavimo dokumentuose.

23 straipsnis. Saugomų teritorijų įrašymas į tarptautinės svarbos saugomų teritorijų sąrašus ir veiklos jose reglamentavimas

1. Lietuvos Respublikos saugomoms teritorijoms arba jų dalims, kuriose yra tarptautinės svarbos kraštovaizdžio kompleksų, buveinių, saugomų rūšių ar jų buveinių ir populiacijų, taip pat gamtos ir (ar) kultūros paveldo objektų ir vietovių, gali būti suteiktas tarptautinės svarbos saugomos teritorijos statusas ir (ar) jos gali būti įrašytos į tarptautinės svarbos saugomų teritorijų sąrašus. Pasiūlymus saugomas teritorijas, išskyrus kultūrinius draustinius, kultūrinius rezervatus, įrašyti į šiuos sąrašus atitinkamoms tarptautinės organizacijoms teikia Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba, jeigu Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse nenustatyta kitaip. Saugomos

teritorijos į kultūros paveldo srities tarptautinės svarbos saugomų teritorijų sąrašus įrašomos Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo nustatyta tvarka.

2. Saugomoms teritorijoms, turinčioms tarptautinės svarbos saugomos teritorijos statusą ir (ar) įrašytoms į tarptautinės svarbos saugomų teritorijų sąrašus, taikomi tarptautinėse konvencijose, kitose Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse nustatyti reikalavimai.

24 straipsnis. „Natura 2000“ tinklo sudarymas ir „Natura 2000“ tinklo teritorijų apsauga

1. Buveinių apsaugai svarbios teritorijos nustatomos vietovėse, kuriose yra Europos Bendrijos svarbos natūralių buveinių tipai ir Europos Bendrijos svarbos rūšių buveinės. Teritorijos atrenkamos šio straipsnio 4 dalyje nustatyta tvarka atsižvelgiant, kokią Lietuvos Respublikos teritorijos dalį užima Europos Bendrijos svarbos natūralių buveinių tipai ir rūšių, kurioms išsaugoti reikia nustatyti buveinių apsaugai svarbias teritorijas, buveinės. Europos Bendrijos svarbos natūralių buveinių tipai gali būti įrašyti į Europos Bendrijos svarbos natūralių buveinių tipų, kurių apsaugai būtina nustatyti saugomas teritorijas, sąrašą, tvirtinamą aplinkos ministro.

2. Kiekiu ir dydžiu tinkamiausios paukščių apsaugai svarbios teritorijos nustatomos vadovaujantis moksliniais tyrimais ir atsižvelgiant į laukinių paukščių apsaugos poreikį geografiniame jūros ir sausumos plote, apimančiame europinę teritoriją valstybių narių, kurioms taikoma Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo. Nustatant jas, siekiama:

1) kad savo areale išliktų ir veistųsi tokios į Europos Bendrijos svarbos paukščių rūšių sąrašą įrašytos paukščių rūšys: kurioms gresia pavojus išnykti; kurioms gali pakenkti tam tikri jų buveinių pokyčiai; kurios laikomos retomis dėl jų mažų populiacijų ar riboto arealo; kurioms dėl specifinio jų buveinių pobūdžio reikia išskirtinio dėmesio. Vertinant visada remiamasi laukinių paukščių rūšių populiacijų gausumo tendencijomis ir pokyčiais;

2) kad būtų išsaugotos nuolatos aptinkamų migruojančių laukinių paukščių rūšių, neįrašytų į Europos Bendrijos svarbos paukščių rūšių sąrašą, veisimosi, šėrimosi, žiemojimo ir poilsio teritorijos, esančios jų migracijos kelyje, kreipiant išskirtinį dėmesį šlapžemių, ypač tarptautinės svarbos, apsaugai.

3. Vietovių, kuriose nustatomos paukščių apsaugai svarbios arba buveinių apsaugai svarbios teritorijos, atrankos kriterijus tvirtina aplinkos ministras. Tvirtinant buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, nustatoma, kurie Europos Bendrijos svarbos natūralių buveinių tipai, augalų ir gyvūnų rūšys yra prioritetiniai natūralių buveinių tipai, prioritetinės augalų ir gyvūnų rūšys.

4. Vientisam buveinių apsaugai svarbių teritorijų ekologiniam tinklui sukurti Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba:

1) organizuoja mokslinius tyrimus, kad vadovaujantis buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijais būtų atrinktos juos atitinkančios vietovės, ir teikia aplinkos ministrui tvirtinti jų sąrašą, nurodydama, kokie Europos Bendrijos svarbos natūralių buveinių tipai, augalų ir gyvūnų

rūšys aptinkami tose vietovėse. Dideliuose arealuose paplitusių gyvūnų rūšių atveju tokios vietovės atitinka šių rūšių natūralaus arealo vietas, kuriose yra šių rūšių gyvūnams gyventi ir veistis svarbūs fiziniai ar biologiniai veiksniai. Dideliuose arealuose paplitusių vandens gyvūnų rūšių atveju tokios vietovės siūlomos tik ten, kur yra aiškiai išskiriamas plotas, kuriame yra šių rūšių gyvūnams gyventi ir veistis būtinų fizinių ir biologinių veiksnių;

2) vietovių, atitinkančių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, sąrašą pateikia svarstyti Europos Komisijai, kad būtų sudarytas ir patvirtintas atitinkamo biogeografinio regiono Europos Bendrijos svarbos teritorijų sąrašas. Apie kiekvieną teritoriją Europos Komisijai pateikiama informacija (teritorijos žemėlapis, jos pavadinimas, padėtis, plotas ir duomenys, gauti taikant buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus) pagal Europos Komisijos nustatytą formą. Kartu su sąrašu pateikiami skaičiavimai, koks turi būti Europos Sąjungos finansavimas, kad Lietuvos Respublika galėtų nustatyti ir įgyvendinti būtinas apsaugos priemones teritorijose, kuriose yra aptinkama prioritetinių natūralių buveinių tipų ir (arba) prioritetinių augalų ir gyvūnų rūšių;

3) prireikus siūlo Europos Komisijai keisti pateiktą vietovių, atitinkančių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, sąrašą, atsižvelgdama į Europos Bendrijos svarbos natūralių buveinių ar augalų ir gyvūnų rūšių mokslinių tyrimų ir jų apsaugos būklės stebėsenos rezultatus, taip pat siūlo panaikinti buveinių apsaugai svarbią teritoriją, jeigu atliekant stebėseną nustatyti natūralūs pokyčiai teikia tam pagrindo;

4) konsultuojasi su Europos Komisija, kad būtų galima palyginti Europos Komisijos ir Lietuvos Respublikos naudojamus mokslinių tyrimų duomenis, kai Europos Komisija nustato, kad vietovių, atitinkančių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, sąraše nenurodyta vietovė, kurioje aptinkamas prioritetinis natūralių buveinių tipas ar prioritetinė augalų ar gyvūnų rūšis, pagal Europos Komisijos turimą mokslinę informaciją svarbi tam prioritetiniam natūralių buveinių tipui palaikyti arba prioritetinei augalų ar gyvūnų rūšiai išlikti;

5) organizuoja, kad kuo greičiau, bet ne vėliau kaip per 6 metus po to, kai pasiūlytą vietovę Europos Komisija patvirtina Europos Bendrijos svarbos teritorija, joje būtų nustatyta buveinių apsaugai svarbi teritorija pagal šio straipsnio 5 dalies reikalavimus.

5. Buveinių ir paukščių apsaugai svarbias teritorijas nustato aplinkos ministras pagal Vyriausybės nustatytą tvarką. Tokios teritorijos nustatomos patvirtinant jų sąrašą, ribas, Europos Bendrijos svarbos natūralių buveinių ir rūšių geros apsaugos būklės kriterijus ir nurodant apsaugos prioritetus, apsaugos tikslus atsižvelgiant į teritorijos svarbą palaikant ar atkuriant Europos Bendrijos svarbos natūralių buveinių tipų arba Europos Bendrijos svarbos rūšių palankią apsaugos būklę ir užtikrinant „Natura 2000“ tinklo vientisumą, taip pat atsižvelgiant į toms vietovėms gresiantį degradavimą ar sunaikinimą. Administracinis sprendimas dėl buveinių ir paukščių apsaugai svarbios teritorijos nustatymo Europos Bendrijos svarbos teritorijoje arba vietovėje, atitinkančioje paukščių apsaugai svarbios teritorijos atrankos kriterijus, gali būti priimamas, jeigu yra bent viena iš šių sąlygų:

1) vietovė yra Lietuvos Respublikos saugomoje teritorijoje;

2) vietovė arba jos dalis nepatenka į Lietuvos Respublikos saugomą teritoriją, tačiau išanalizavus veiklą šioje vietovėje reglamentuojančius dokumentus nustatoma, kad reikiamą apsaugą užtikrina vietovei taikomos įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatos, teritorijų planavimo dokumentų sprendiniai, su žemės savininkais ar valdytojais sudarytos apsaugos sutartys;

3) su žemės savininkais yra sudarytos apsaugos sutartys dėl privačios saugomos vietovės.

6. Jeigu šio straipsnio 5 dalyje nurodytų sąlygų nėra, buveinių ar paukščių apsaugai svarbi teritorija atitinkamoje vietovėje nustatoma tik šio įstatymo 22 straipsnyje nustatyta tvarka įsteigus joje Lietuvos Respublikos saugomą teritoriją (parenkant geriausiai saugotinų objektų apsaugos ir tvarkymo poreikius atitinkančią saugomos teritorijos rūšį) arba pakeitus greta esančios Lietuvos Respublikos saugomos teritorijos ribas, arba papildžius vietovei taikomas įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatas, arba papildžius reikiamus teritorijų planavimo dokumentus apsaugą numatančiais sprendiniais, arba sudarius apsaugos sutartis su žemės savininkais ar valdytojais, arba sudarius apsaugos sutartį dėl privačios saugomos vietovės.

7. Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba reikiamą informaciją apie nustatytas paukščių apsaugai svarbias teritorijas pateikia Europos Komisijai pagal šios nustatytą formą, kad Europos Komisija galėtų imtis atitinkamų iniciatyvų siekiant užtikrinti bendradarbiavimą, kuris būtinas, kad paukščių apsaugai svarbios teritorijos sudarytų nuoseklią visumą, atitinkančią laukinių paukščių rūšių apsaugos reikalavimus europinėje teritorijoje valstybių narių, kurioms taikoma Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo.

8. Vyriausybės tvirtinamuose Bendrųjų buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatuose nustatyta tvarka nustatomos būtinos apsaugos priemonės buveinių apsaugai svarbioms teritorijoms, prireikus įgyvendinami atitinkami tvarkymo dokumentai, parengti šioms teritorijoms ar įtraukti į kitus plėtros planus, taip pat užtikrinama, kad atitinkamais įstatymais, administracinėmis priemonėmis ar su žemės savininkais ir valdytojais sudaromomis apsaugos sutartimis arba su žemės savininkais sudaromomis apsaugos sutartimis dėl privačios saugomos vietovės būtų nustatytos apsaugos priemonės, atitinkančios teritorijose esančių Europos Bendrijos svarbos natūralių buveinių tipų, augalų ir gyvūnų rūšių ekologinius reikalavimus.

9. Vyriausybės tvirtinamuose Bendrųjų buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatuose nustatyta tvarka imamasi priemonių, kad buveinių apsaugai svarbiose teritorijose būtų išvengta natūralių buveinių ir rūšių buveinių blogėjimo ir rūšių, kurių apsaugai buvo nustatytos buveinių apsaugai svarbios teritorijos, trikdymo, jeigu jų trikdymas galėtų būti reikšmingas norint palaikyti ar atkurti palankią Europos Bendrijos svarbos natūralių buveinių, augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos būklę.

10. Planai ir projektai, neskirti arba nebūtini buveinių apsaugai svarbiai teritorijai tvarkyti, bet galintys ją reikšmingai paveikti individualiai arba kartu su kitais planais ar projektais, turi būti vertinami dėl galimo poveikio teritorijai Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatyme ar Vyriausybės tvirtinamame planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo

tvarkos apraše nustatyta tvarka, atsižvelgiant į teritorijos apsaugos tikslus. Atsižvelgdamos į poveikio teritorijai vertinimą ir šio straipsnio 11 dalies nuostatas, valstybės ar savivaldybių institucijos ar įstaigos gali pritarti planui ar projektui tik įsitikinusios, kad planas ar projektas neigiamai nepaveiks nagrinėjamos teritorijos vientisumo, ir prireikus išsiaiškinusios visuomenės nuomonę.

11. Jeigu šio straipsnio 10 dalyje nurodytas planas ar projektas, nors poveikis teritorijai įvertintas neigiamai ir nėra kitų alternatyvių sprendimų, privalo būti įgyvendintas dėl įpareigojančių svarbesnio visuomenės intereso priežasčių, tarp jų – socialinio ir ekonominio pobūdžio, įgyvendinamos visos kompensacinės priemonės, kad bendras „Natura 2000“ tinklo vientisumas būtų išsaugotas. Apie nustatytas kompensacines priemones informuojama Europos Komisija. Kai atitinkamoje teritorijoje yra prioritetinis natūralių buveinių tipas ir (arba) prioritetinė augalų ar gyvūnų rūšis, vieninteliai galimi pateikti motyvai yra susiję su žmonių sveikata, viešuoju saugumu arba su svarbiomis aplinkai palankiomis pasekmėmis. Dėl galimybės pritaikyti motyvus, susijusius su kitomis, negu nurodyta, įpareigojančiomis svarbesnio visuomenės intereso priežastimis, būtina kreiptis į Europos Komisiją jos nuomonės šiuo klausimu. Kompensacinių priemonių bendram „Natura 2000“ tinklo vientisumui išsaugoti taikymo tvarką ir informacijos apie patvirtintas kompensacines priemones teikimo Europos Komisijai ir kreipimosi į Europos Komisiją dėl jos nuomonės tvarką nustato aplinkos ministras.

12. Buveinių apsaugai svarbiose teritorijose, kuriose atidėtas nuo Europos Sąjungos bendrojo finansavimo priklausomų apsaugos priemonių, nurodytų šio straipsnio 8 dalyje, vykdymas, draudžiama imtis priemonių, galinčių pabloginti šių teritorijų būklę.

13. Šio straipsnio 9, 10 ir 11 dalyse nustatyti apsaugos reikalavimai vietovėms pradedami taikyti, kai jas aplinkos ministras įrašo į Vietovių, atitinkančių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, sąrašą. Šio straipsnio 4 dalies 4 punkte nurodytu atveju, kai Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba konsultuojasi su Europos Komisija, kol bus priimtas administracinis sprendimas dėl vietovės priskyrimo Europos Bendrijos svarbos teritorijoms, teritorijai taikomi šio straipsnio 9 dalyje numatyti apsaugos reikalavimai.

14. Šio straipsnio 9, 10 ir 11 dalyse nustatyti apsaugos reikalavimai taikomi ir paukščių apsaugai svarbioms teritorijoms. Laukinių paukščių rūšių buveines teršti ar pažeisti draudžiama ir už paukščių apsaugai svarbių teritorijų ribų.

15. Šio straipsnio 5 dalyje nurodytų administracinių sprendimų priėmimo, 8 ir 9 dalyse nustatytų apsaugos reikalavimų įgyvendinimo tvarka, jų turinys ir įgyvendinančios institucijos nustatytos Vyriausybės tvirtinamuose Bendruosiuose buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatuose.

16. „Natura 2000“ tinklo teritorijose ir už jų ribų stebima laukinių paukščių, Europos Bendrijos svarbos natūralių buveinių, augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos būklė, intensyviau stebint prioritetinius natūralių buveinių tipus, prioritetines augalų ir gyvūnų rūšis. Stebėjimai organizuojami Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymo nustatyta tvarka.

17. Siekiant apsaugoti draustiniuose, valstybiniuose parkuose, biosferos stebėsenos teritorijose ir jų buferinės apsaugos zonose, nepriskirtose „Natura 2000“ tinklui, esančias Europos Bendrijos svarbos natūralias buveines ir saugomų rūšių buveines, Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos vadovas tvirtina šių buveinių plotus ir jie registruojami Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų valstybės kadastre.

25 straipsnis. Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų valstybės kadastras

1. Saugomų teritorijų apsaugai ir racionaliam tvarkymui organizuoti yra tvarkomas Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų valstybės kadastras, kurio valdytoja yra Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija. Jame registruojami rezervatai, draustiniai, gamtos paveldo objektai, valstybiniai parkai, pajūrio juosta, biosferos stebėsenos teritorijos, atkuriamieji ir genetiniai sklypai, valstybinių parkų ir biosferos stebėsenos teritorijų funkcinio prioriteto zonos, valstybinių rezervatų, valstybinių draustinių, gamtos paveldo objektų, valstybinių parkų, biosferos rezervatų buferinės apsaugos zonos, „Natura 2000“ tinklo teritorijos, Europos Bendrijos svarbos natūralių buveinių ir saugomų rūšių buveinių plotai, taip pat privačios saugomos vietovės. Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų valstybės kadastre kaupiami ir saugomi, sisteminami, apdorojami duomenys apie nurodytas teritorijas ir jose saugomas gamtos vertybes, privačiose saugomose vietovėse nustatytas gamtos vertybių, kraštovaizdžio apsaugos, naudojimo ir (ar) tvarkymo priemones.

2. Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų valstybės kadastro duomenys yra vieši ir teikiami neatlygintinai. Pagal duomenų teikimo sutartis šie duomenys neatlygintinai perduodami susijusiems registrams ir valstybės informacinėms sistemoms.

26 straipsnis. Saugomų teritorijų ribų žymėjimas

1. Valstybinių rezervatų, rezervatinių apyrubių, valstybinių draustinių ir valstybinių parkų, biosferos stebėsenos teritorijų, buferinės apsaugos zonų ribos Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos teikimu žymimos teritorijų planavimo dokumentuose.

2. Saugomų teritorijų ribos žymimos atitinkamais kelio ir (ar) informaciniais ženklais.

3. Dėl privačios saugomos vietovės žymėjimo sutariama apsaugos sutartyje. Privačios saugomos vietovės ribos žymimos informaciniais ženklais, laikantis Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos nustatytos rekomenduojamos formos.

27 straipsnis. Saugomų teritorijų apsaugos ir tvarkymo organizavimas

1. Valstybinę saugomų teritorijų politiką formuoja Lietuvos Respublikos Seimas, tvirtindamas Nacionalinę aplinkos apsaugos strategiją ir Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano koncepciją, kurioje nustatomos ilgalaikės valstybės teritorijos (įskaitant kontinentinį šelfą ir išskirtinę ekonominę zoną Baltijos jūroje) erdvinio vystymo kryptys ir teritorijų naudojimo funkciniai prioritetai.

2. Vyriausybė, vadovaudamasi Seimo nustatytomis valstybės ilgalaikėmis teritorijos erdvinio vystymo kryptimis ir teritorijų naudojimo funkciniais prioritetais, tvirtina saugomų teritorijų sistemos ar jos dalių schemas, šio įstatymo 22 straipsnyje nurodytais atvejais steigia saugomas teritorijas, tvirtina jų teritorijų planavimo dokumentus.

3. Valstybinių kultūrinių rezervatų, istorinių nacionalinių parkų, valstybinių kultūrinių draustinių ir kultūros paveldo objektų, vietovių apsaugą ir tvarkymą vykdo Lietuvos Respublikos kultūros ministerija per įsteigtas biudžetines įstaigas – valstybinių kultūrinių rezervatų, istorinių nacionalinių parkų direkcijas ir Kultūros paveldo departamentą prie Kultūros ministerijos, kurių savininko teises ir pareigas įgyvendina Kultūros ministerija. Valstybinių kultūrinių rezervatų direkcijų funkcijas gali vykdyti biudžetinės įstaigos – nacionaliniai muziejai, jeigu jie veikia šių rezervatų teritorijose ir jų nuostatuose tokios funkcijos numatytos.

4. Valstybės įsteigtų saugomų teritorijų, išskyrus kultūrinius rezervatus, istorinius nacionalinius parkus, valstybinius kultūrinius draustinius, kultūros paveldo objektus ir vietoves, genetiškai vertingoms miško medžių populiacijoms ar jų dalims išsaugoti skirtus valstybinius genetinius draustinius, genetiniams medynams išsaugoti skirtus genetinius sklypus, genetinius medynus, esančius valstybiniuose rezervatuose, valstybiniuose, savivaldybių, valstybinių parkų draustiniuose arba biosferos stebėsenos teritorijose esančiuose draustiniuose, apsaugą ir tvarkymą organizuoja biudžetinė įstaiga Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba. Ją steigia Aplinkos ministerija. Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba pagal kompetenciją atlieka šias funkcijas:

1) įgyvendina saugomų teritorijų politiką, rengia biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsaugos, ekosistemų atkūrimo priemones ir jas įgyvendina Lietuvos Respublikos teritorijoje;

2) steigia saugomų teritorijų direkcijas, koordinuoja ir prižiūri jų veiklą, nustato Lietuvos Respublikos teritorijos dalis, kuriose konkrečioms saugomų teritorijų direkcijoms paveda įgyvendinti biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsaugos, ekosistemų atkūrimo priemones, vykdyti įsteigtų ar nustatytų saugomų teritorijų, taip pat „Natura 2000“ tinklo teritorijų apsaugą ir tvarkymą, metodiškai vadovauja kitų valstybės institucijų arba savivaldybių tarybų įsteigtoms saugomų teritorijų direkcijoms;

3) rengia saugomų teritorijų planavimo dokumentus arba organizuoją jų rengimą;

4) nagrinėja ir derina atitinkamo lygmens teritorijų planavimo dokumentus;

5) nagrinėja pasiūlymus steigti ir (ar) nustatyti saugomas teritorijas, keisti jų ribas ir apsaugos režimą;

6) prieš steigiant ar nustatant saugomas teritorijas, taip pat „Natura 2000“ tinklo teritorijas, nustato gamtos vertybių reikšmingumą, atlieka ekonominį vertinimą, numato reikalingos nutraukti veiklos (jeigu būtina) kompensavimo, žemės išpirkimo, pažeistų teritorijų atkūrimo išlaidas ir lėšų, reikalingų nurodytoms teritorijoms nustatyti ir joms saugoti, finansavimo šaltinius arba atlieka šiuos darbus rengdama gamtotvarkos planus, tikslines programas, veiksmų planus;

7) informuoja žemės ir kito nekilnojamojo turto savininkus, valdytojus ir naudotojus, kurių žemė ir kitas nekilnojamasis turtas patenka į steigiamos ar nustatomos saugomos teritorijos,

„Natura 2000“ tinklo teritorijas apie šio įstatymo 22 straipsnyje valstybės steigiamas ar nustatomas saugomas teritorijas, taip pat „Natura 2000“ tinklo teritorijas;

8) Vyriausybės nustatyta tvarka sudaro apsaugos sutartis, taip pat apsaugos sutartis dėl privačios saugomos vietovės;

9) išmoka šio ir kitų įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka kompensacijas už saugomose teritorijose nustatytus veiklos apribojimus, saugomų rūšių individų padarytą žalą;

10) vykdo Aplinkos monitoringo įstatymo nustatyta tvarka Valstybinės aplinkos monitoringo programos stebėsenos priemones biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio būklei stebėti, planuoja saugomų teritorijų direkcijų vykdomas stebėsenos priemones ir prižiūri jų įgyvendinimą;

11) kaupia, tvarko, sistemina ir analizuoja duomenis apie biologinę įvairovę ir kraštovaizdį, jų būklę, administruoja informacines sistemas, vykdo biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio taikomuosius mokslinius tyrimus, teikia visuomenei, Lietuvos Respublikos, užsienio ir tarptautinėms organizacijoms informaciją ir ataskaitas apie biologinę įvairovę ir kraštovaizdį;

12) nagrinėja Vyriausybės nustatyta tvarka planų, programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo dokumentus, Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatyme nustatyta tvarka ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo dokumentus, vertina aplinkos ministro nustatyta tvarka planų, programų ir planuojamos ūkinės veiklos poveikio „Natura 2000“ tinklo teritorijoms reikšmingumą, konsultuoja saugomų teritorijų direkcijas dėl jų atliekamų vertinimų veiklų, dėl kurių leistinumo draustiniuose ar valstybiniuose parkuose nusprendžiama atlikus jų poveikio kraštovaizdžiui, gamtos ir nekilnojamosioms kultūros vertybėms įvertinimą;

13) teikia siūlymus dėl žemės ūkio ir kaimo plėtros rengiamų priemonių, kad būtų išsaugota biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio būklė, atkurtos ekosistemos;

14) tvarko Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų valstybės kadastrą;

15) įgyvendina saugomose teritorijose pažintinio turizmo, racionalaus gamtos išteklių naudojimo, saugomų teritorijų pritaikymo lankymui, rekreaciniam naudojimui skatinimo priemones, įrengia saugomų teritorijų lauko informacinę sistemą, gamtos mokyklas, lankytojų centrus ir kitus objektus lankytojams;

16) rengia įvairių visuomenės grupių ekologinio švietimo priemones, jas įgyvendina, užtikrina informacijos sklaidą, rengia saugomų teritorijų direkcijų valstybės tarnautojų ir darbuotojų mokymus, kvalifikacijos kėlimą;

17) informuoja ir konsultuoja žemės savininkus, valdytojus, naudotojus, kitus fizinius, juridinius asmenis ir subjektus, neturinčius juridinio asmens statuso, tačiau turinčius civilinį teisnumą, saugomų teritorijų apsaugos, saugomų teritorijų planavimo, biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo ir ekosistemų atkūrimo priemonių rengimo ir įgyvendinimo, žaliosios infrastruktūros planavimo ir veiklos paviršinių vandens telkinių apsaugos zonoje reglamentavimo, gamtinio karkaso planavimo ir veiklos jame leistinumo klausimais;

18) rengia paraiškas gauti valstybės, Europos Sąjungos struktūrinę paramą, tarptautinių ir kitų fondų paramą, įgyvendina ir administruoja projektus, finansuojamus šių fondų lėšomis;

19) nustato Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos ir saugomų teritorijų direkcijų teikiamų mokamų paslaugų lankytojams kainas;

20) vykdo kituose įstatymuose ir teisės aktuose, Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos nuostatuose nustatytas funkcijas.

5. Saugomų teritorijų direkcijos – biudžetinės įstaigos, vykdydamos saugomų teritorijų apsaugą ir tvarkymą, įgyvendindamos biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo ir ekosistemų atkūrimo priemones joms priskirtoje Lietuvos Respublikos teritorijos dalyje arba konkrečioje saugomoje teritorijoje, pagal kompetenciją atlieka šias funkcijas:

1) saugo, tvarko saugomas teritorijas ar organizuoja tvarkymą saugomose teritorijose, jų buferinės apsaugos zonose, priskirtose saugomose teritorijose ir „Natura 2000“ tinklo teritorijose, įgyvendina saugomų teritorijų planavimo dokumentuose numatytas apsaugos priemones;

2) vykdo prevencinę veiklą saugomų teritorijų, priskirtų saugomų teritorijų ir „Natura 2000“ tinklo teritorijų, apsaugos ir naudojimo režimo pažeidimams išvengti;

3) įgyvendina biologinės įvairovės, kraštovaizdžio apsaugos ir ekosistemų atkūrimo priemones;

4) atlieka biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio būklės, lankytojų stebėseną ir taikomuosius mokslinius tyrimus, susijusius su kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimu, rekreacine ir kita veikla, kaupia informaciją ir analizuoja duomenis apie kraštovaizdžio kompleksų, gamtos ir kultūros paveldo objektų apsaugą, teritorijos rekreacinį naudojimą ir kitas sritis;

5) nustatyta tvarka rengia ir derina teritorijų planavimo dokumentų projektus, Statybos įstatymą įgyvendinančių teisės aktų numatytais atvejais derina statinių projektus (projektinius pasiūlymus), teikia išvadas dėl planuojamos ūkinės veiklos poveikio saugomoms teritorijoms, nustato planuojamos ūkinės veiklos poveikio „Natura 2000“ tinklo teritorijoms reikšmingumą, atlieka vertinimus veiklų, dėl kurių leistinumo draustiniuose ar valstybiniuose parkuose nusprendžiama atlikus jų poveikio kraštovaizdžiui, gamtos ir nekilnojamosioms kultūros vertybėms įvertinimą;

6) rengia gamtotvarkos planus, tikslines programas, veiksmų planus;

7) informuoja ir konsultuoja žemės savininkus, valdytojus, naudotojus, kitus fizinius, juridinius asmenis ir subjektus, neturinčius juridinio asmens statuso, tačiau turinčius civilinį teisnumą, saugomų teritorijų apsaugos, biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo ir ekosistemų atkūrimo priemonių įgyvendinimo klausimais, teikia siūlymus dėl kraštovaizdžio ir biologinei įvairovei palankių žemės ūkio priemonių įgyvendinimo;

8) Vyriausybės nustatyta tvarka sudaro apsaugos sutartis;

9) rengia ir (arba) įgyvendina projektus, finansuojamus valstybės, Europos Sąjungos struktūrinės paramos, tarptautinių ir kitų fondų lėšomis;

10) įgyvendina saugomose teritorijose pažintinio turizmo, racionalaus gamtos išteklių naudojimo, saugomų teritorijų pritaikymo lankymui, rekreaciniam naudojimui skatinimo priemones, įrengia gamtos mokyklas, lankytojų centrus ir kitus lankytojams skirtus objektus, aptarnauja juose lankytojus;

11) valstybiniuose parkuose rengia ir vykdo ekologinio švietimo programas, organizuoja šviečiamuosius renginius;

12) atlieka kitas saugomų teritorijų direkcijų nuostatuose nustatytas funkcijas.

6. Valstybinė miškų tarnyba vykdo genetiškai vertingoms miško medžių populiacijoms ar jų dalims išsaugoti skirtų genetinių draustinių, genetiniams medynams išsaugoti skirtų genetinių sklypų, genetinių medynų, esančių valstybiniuose rezervatuose, valstybiniuose, savivaldybių, valstybinių parkų draustiniuose arba biosferos stebėsenos teritorijose esančiuose draustiniuose, apsaugą, stebėseną, kaupia, analizuoja ir teikia visuomenei informaciją apie šiose teritorijose saugomų vertybių būklę.

7. Regioninių parkų direkcijas gali steigti savivaldybių tarybos. Saugomų teritorijų planavimo dokumentų, reikalingų savivaldybių draustiniams ir savivaldybių paveldo objektams steigti ir saugoti, rengimą, saugomų teritorijų planavimo dokumentų ir projektų sprendinių įgyvendinimą organizuoja savivaldybės.

8. Apsaugos ir tvarkymo veiklai konkrečiame valstybiniame parke ar biosferos rezervate koordinuoti sudaroma jungtinė taryba iš atitinkamos saugomos teritorijos direkcijos, savivaldybių, kurių teritorijose yra valstybinis parkas ar biosferos rezervatas, institucijų, regionuose veikiančių aplinkos apsaugos, kultūros paveldo institucijų teritorinių padalinių, miškų urėdijos, valstybiniame parke ar biosferos rezervate veikiančių vietos bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų atstovų. Jungtinėje taryboje gali būti kitų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų atstovų. Jungtinės tarybos personalinę sudėtį tvirtina saugomos teritorijos ar saugomų teritorijų direkcijos steigėjas. Jungtinės tarybos sudarymo tvarką nustato ir jos veiklos aprašą tvirtina aplinkos ministras ir kultūros ministras. Jungtinė taryba svarsto ir teikia pasiūlymus dėl rengiamų planavimo schemų (ribų ir tvarkymo planų), jų sprendinių įgyvendinimo, saugomų teritorijų apsaugos ir tvarkymo.

9. Valstybinių rezervatų, valstybinių parkų ir biosferos rezervatų moksliniams tyrimams, stebėjimams ir muziejiniam darbui koordinuoti, svarbiausiems teritorijų planavimo ir (ar) architektūriniams sprendiniams nagrinėti gali būti sudaromos mokslinės ar patariamosios konsultacinės tarybos iš kompetentingų kraštovaizdžio, biologinės įvairovės ir kultūros paveldo apsaugos, architektūros, rekreacijos organizavimo, socialinės ir ekonominės srities specialistų.

10. Pagal kompetenciją specialias apsaugos ir tvarkymo priemones saugomose teritorijose, įskaitant „Natura 2000“ tinklo teritorijas, įgyvendina valstybinių miškų valdytojai, kitos valstybės ir (ar) savivaldybių institucijos.

28 straipsnis. Saugomų teritorijų planavimas

1. Saugomos teritorijos tvarkomos ir veikla jose plėtojama pagal bendruosius planus ir specialiojo teritorijų planavimo dokumentus ir jais nustatomus reglamentus, parengtus vadovaujantis Teritorijų planavimo įstatymo ir Statybos įstatymo nuostatomis, taip pat pagal gamtotvarkos planus, tikslines programas, veiksmų planus.

2. Planuojant saugomų teritorijų sistemą, jos dalis ar atskiras saugomas teritorijas rengiami šie teritorijų planavimo dokumentai:

1) saugomų teritorijų sistemos ar jos dalių schemos (rengiamos saugomų teritorijų sistemos ar jos dalių plėtros bendrajai strategijai nustatyti);

2) valstybinių ir savivaldybių draustinių, rezervatinių apyrubių, atkuriamųjų ir genetinių sklypų ribų planai (rengiami šioms saugomoms teritorijoms steigti, jų riboms nustatyti ar keisti);

3) biosferos poligonų ribų planai (rengiami biosferos poligonams steigti, jų riboms ir funkcinio prioriteto zonų riboms nustatyti ar joms keisti);

4) valstybinių parkų ir biosferos rezervatų planavimo schemos (ribų ir tvarkymo planai) (rengiamos (-i) šioms saugomoms teritorijoms steigti ir (ar) veiklai jose vykdyti). Šiose planavimo schemose (ribų ir tvarkymo planuose) nustatomos atitinkamos saugomos teritorijos ribos, funkcinio prioriteto zonų, įskaitant kultūrinius draustinius ar kultūros paveldo vietoves, ribos, kraštovaizdžio apsaugai ir naudojimui reguliuoti skirtos kraštovaizdžio tvarkymo zonos ir jų reglamentai, gamtos ir nekilnojamojo kultūros paveldo teritorinių kompleksų ir objektų apsaugos ir tvarkymo kryptys bei priemonės, nekilnojamojo kultūros paveldo kompleksinių objektų ir kultūros paveldo vietovių nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos ir veiklos plėtojimo paveldosaugos reikalavimai, taip pat kraštovaizdžio formavimo, rekreacinės infrastruktūros kūrimo ir kitos tvarkymo priemonės;

5) valstybinių rezervatų planavimo schemos (ribų ir tvarkymo planai) (rengiamos (-i) jiems steigti ir veiklai juose vykdyti). Šiose planavimo schemose (ribų ir tvarkymo planuose) nustatomos valstybinio rezervato ribos, kraštovaizdžio apsaugai ir naudojimui reguliuoti skirtos kraštovaizdžio tvarkymo zonos ir jų reglamentai, gamtos ir nekilnojamojo kultūros paveldo teritorinių kompleksų ir objektų apsaugos ir tvarkymo kryptys bei priemonės, nekilnojamojo kultūros paveldo kompleksinių objektų ir kultūros paveldo vietovių nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos ir veiklos plėtojimo paveldosaugos reikalavimai, taip pat kraštovaizdžio formavimo ir kitos tvarkymo priemonės;

6) draustinių tvarkymo planai (rengiami, kai valstybiniuose ar savivaldybių draustiniuose reikia nustatyti kraštovaizdžio tvarkymo zonas ir jų reglamentus, valstybiniuose draustiniuose esančių nekilnojamojo kultūros paveldo kompleksinių objektų teritorijų ribas ir apsaugos bei veiklos plėtojimo paveldosaugos reikalavimus). Draustinių tvarkymo planus pagal kompetenciją tvirtina aplinkos ministras, kultūros ministras ar savivaldybių tarybos;

7) pajūrio juostos žemyninės dalies tvarkymo planas (rengiamas pajūrio juostos žemyninės dalies riboms ir kraštovaizdžio tvarkymo zonoms joje nustatyti ir keisti).

3. Gamtos paveldo objektui paskelbti saugomu objektu Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos vadovo nustatyta tvarka parengiama gamtos paveldo objekto schema, kurioje nustatomos gamtos paveldo objekto teritorijos ir jo buferinės apsaugos zonos bei pozonių (jeigu nustatoma) ribos.

4. Šio straipsnio 2 dalyje nurodyti saugomų teritorijų planavimo dokumentai rengiami, koreguojami, keičiami, derinami, tikrinami ir tvirtinami vadovaujantis šiuo įstatymu, Teritorijų planavimo įstatymu, aplinkos ir kultūros ministrų patvirtintomis Saugomų teritorijų specialiųjų planų rengimo taisyklėmis, reglamentuojančiomis saugomų teritorijų specialiųjų planų struktūrą, jų organizavimo, rengimo, koregavimo, keitimo, derinimo, tikrinimo, tvirtinimo tvarką ir kraštovaizdžio tvarkymo zonų nustatymo principus, jų apsaugos reikalavimus. Šio straipsnio 2 dalyje nurodyti teritorijų planavimo dokumentai priskiriami:

1) valstybės lygmens teritorijų planavimo dokumentams – saugomų teritorijų sistemos ar jos dalių schemos, pajūrio juostos žemyninės dalies tvarkymo planas;

2) savivaldybės lygmens teritorijų planavimo dokumentams – valstybinių draustinių ribų ir tvarkymo planai, biosferos poligonų ribų planai, valstybinių parkų, valstybinių rezervatų ir biosferos rezervatų planavimo schemos (ribų ir tvarkymo planai);

3) vietovės lygmens teritorijų planavimo dokumentams – rezervatinių apyrubių, atkuriamųjų ir genetinių sklypų ribų planai.

5. Rengiant planavimo schemas (ribų ir tvarkymo planus) naujiems valstybiniams rezervatams, biosferos rezervatams ir valstybiniams parkams, ribų planus valstybiniams ir savivaldybių draustiniams ir biosferos poligonams steigti, nustatytoms šių saugomų teritorijų riboms praplėsti ir (ar) naujiems sprendiniams nustatyti, atliekamas ekonominis vertinimas, numatomos kompensavimo už reikalingą nutraukti veiklą (jeigu tai būtina), žemės išpirkimo (pirkimo pagal Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatyme arba Lietuvos Respublikos pirkimų, atliekamų vandentvarkos, energetikos, transporto ar pašto paslaugų srities perkančiųjų subjektų, įstatyme nustatytą tvarką arba žemės paėmimo visuomenės poreikiams pagal Žemės įstatyme nustatytą procedūrą), pažeistų teritorijų atkūrimo išlaidos ir saugomai teritorijai steigti ir išlaikyti reikalingų lėšų šaltiniai. Kai saugomos teritorijos reikiamos apsaugos negalima užtikrinti teisės aktais, steigiamo valstybinio parko ir biosferos rezervato planavimo schemoje (ribų ir tvarkymo plane) gali būti nurodyti kraštovaizdžio apsaugos, naudojimo ir tvarkymo reikalavimai.

6. Inžinerinė ir socialinė infrastruktūra saugomose teritorijose numatoma rengiant kompleksinio teritorijų planavimo dokumentus ar inžinerinės infrastruktūros vystymo planus.

7. Apie šio straipsnio 2 dalyje nurodytų teritorijų planavimo dokumentų rengimą ir su tuo susijusius veiklos apribojimus žemės ir kito nekilnojamojo turto savininkams, valdytojams ir naudotojams pranešama Teritorijų planavimo įstatymo nustatyta tvarka.

8. Tvarkymo priemonėms ir veiksmams, jų įgyvendinimo eiliškumui, lėšų poreikiui ir atsakingoms institucijoms numatyti aplinkos ministro nustatyta tvarka gali būti rengiami saugomų

teritorijų, įskaitant „Natura 2000“ tinklo teritorijas, gamtotvarkos planai, tikslinės programos, veiksmų planai, kurie nėra teritorijų planavimo dokumentai.

9. Gamtotvarkos planus, tikslines programas, veiksmų planus gali rengti saugomų teritorijų direkcijos, savivaldybių institucijos, taip pat kiti juridiniai, fiziniai asmenys ir subjektai, neturintys juridinio asmens statuso, tačiau turintys civilinį teisnumą.

10. Gamtotvarkos planus, tikslines programas, veiksmų planus, parengtus valstybės įsteigtoms saugomoms teritorijoms, tvirtina Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos vadovas, o gamtotvarkos planus, tikslines programas, veiksmų planus, parengtus istoriniams nacionaliniams parkams, kultūriniams draustiniams ir kultūriniams rezervatams, tvirtina kultūros ministras.

11. Savivaldybių įsteigtoms saugomoms teritorijoms gamtotvarkos planus, tikslines programas, veiksmų planus pagal kompetenciją tvirtina savivaldybių institucijos. Jeigu savivaldybių įsteigtos saugomos teritorijos priklauso „Natura 2000“ tinklo teritorijoms, gamtotvarkos planus ir tikslines programas tvirtina Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos vadovas.

12. Savivaldybės, nevyriausybinės organizacijos, kiti juridiniai, fiziniai asmenys ir subjektai, neturintys juridinio asmens statuso, tačiau turintys civilinį teisnumą, gali dalyvauti įgyvendinant gamtotvarkos planuose, tikslinėse programose, veiksmų planuose numatytas priemones.

29 straipsnis. Teritorijų planavimo dokumentų, rengiamų saugomų teritorijų sistemai, jos dalims ar atskiroms saugomoms teritorijoms, rengėjai

1. Rengti šio įstatymo 28 straipsnio 2 dalyje nurodytus teritorijų planavimo dokumentus turi teisę Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba, fiziniai ir kiti juridiniai asmenys ir jų padaliniai, kitos užsienio organizacijos ir jų padaliniai, jeigu šių organizacijų įstatuose numatyta teritorijų planavimo veikla, ir jeigu juos rengia ar darbams vadovauja saugomų teritorijų specialiojo teritorijų planavimo vadovo atestatą (toliau – atestatas) turintis specialistas. Šis reikalavimas netaikomas Europos ekonominės erdvės valstybių piliečiams ir Šveicarijos Konfederacijos piliečiams, kitiems fiziniams asmenims, kurie naudojasi Europos Sąjungos teisės aktuose jiems suteiktomis judėjimo Europos ekonominės erdvės valstybėse ir Šveicarijos Konfederacijoje teisėmis, jeigu jie turi kitos valstybės narės kompetentingos institucijos išduotą atestatą arba kitą dokumentą, įrodantį jų teisę vadovauti rengiant minėtus dokumentus. Jeigu planavimo darbų programoje numatoma nustatyti kultūros paveldo kompleksinių objektų ir kultūrinių draustinių ar kultūros paveldo vietovių nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos ir veiklos plėtojimo paveldosaugos reikalavimus, rengiant šio įstatymo 28 straipsnio 2 dalies 4 punkte išvardytus saugomų teritorijų planavimo dokumentus specialiojo teritorijų planavimo dokumentų rengimo taisyklėse nustatyta tvarka turi dalyvauti asmenys, turintys teisę vadovauti rengiant nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo teritorijų planavimo dokumentus.

2. Atestatas pagal teritorijų planavimo lygmenis, vadovaujantis Teritorijų planavimo įstatymo reikalavimais, išduodamas fiziniam asmeniui, atitinkančiam šiuos kvalifikacinius reikalavimus:

1) turinčiam aukštojo mokslo kvalifikaciją, įgytą baigus biologijos, ekologijos, geologijos, aplinkotyros, gamtinės geografijos, žemės ūkio, miškininkystės, visuomeninės geografijos, aplinkos inžinerijos, statybų inžinerijos ar architektūros studijų krypties studijas, arba jai lygiavertę kvalifikaciją;

2) turinčiam ne mažesnę kaip 3 metų darbo patirtį rengiant saugomų teritorijų specialiojo teritorijų planavimo dokumentus arba rengiant ne žemesnio kaip savivaldybės lygmens kompleksinio teritorijų planavimo dokumentus, jeigu juose buvo sprendžiami atitinkami saugomų teritorijų specialiojo teritorijų planavimo dokumentui priskirtini uždaviniai;

3) išlaikiusiam teisinių ir profesinių žinių egzaminą pagal aplinkos ministro patvirtintą programą. Profesinių ir teisinių žinių egzaminų rezultatai nustatyta tvarka kvalifikaciją kėlusiems atestuotiems specialistams ir (ar) asmenims, iki 2014 m. sausio 1 d. įgijusiems specialiojo teritorijų planavimo vadovo atestatą (atitinkantiems šios dalies 2 punkte nurodytus reikalavimus), neturintiems administracinių nuobaudų profesinėje srityje ir profesinės etikos pažeidimų, galioja neterminuotai. Kitiems asmenims profesinių ir teisinių žinių egzamino rezultatai galioja iki planavimo vadovo atestato galiojimas panaikinamas Teritorijų planavimo įstatyme nustatyta tvarka.

3. Specialiojo teritorijų planavimo dokumentų rengėjai ir vadovai atestuojami vadovaujantis Teritorijų planavimo įstatymo nustatyta tvarka.

30 straipsnis. Saugomų teritorijų apsaugos ir tvarkymo finansavimas

1. Valstybės saugomų teritorijų steigimas, saugomų teritorijų direkcijų veikla finansuojami iš valstybės biudžeto lėšų. Savivaldybių tarybų įsteigtų regioninių parkų direkcijų veikla finansuojama iš savivaldybių biudžetų lėšų. Saugomų teritorijų direkcijų vykdomos programos finansuojamos iš valstybės arba savivaldybių biudžetų lėšų, kitų finansavimo šaltinių ir tarptautinių programų.

2. Savivaldybių draustinių, paveldo objektų apsauga ir tvarkymas finansuojami iš savivaldybių biudžetų lėšų.

3. Saugomoms teritorijoms tvarkyti ir prižiūrėti, pažintiniam turizmui plėtoti, švietiamajai, kultūrinei ir kitai veiklai gali būti naudojamos specialiųjų programų lėšos, tikslinės juridinių, fizinių asmenų ir subjektų, neturinčių juridinio asmens statuso, tačiau turinčių civilinį teisnumą, įmokos ir lėšos, kitos teisėtai įgytos lėšos.

4. Valstybinių parkų ir kitų pritaikytų lankyti saugomų teritorijų lankymas gali būti apmokestinamas platinant lankytojo bilietus, kurių kaina nustatoma atsižvelgiant į lankyti skirtos infrastruktūros išlaikymo sąnaudas ir lankytojams teikiamų paslaugų savikainą, o išimtiniais atvejais – atsižvelgiant į būtinybę reguliuoti lankytojų srautą. Saugomas teritorijas ar jų dalis, kurių

lankymas apmokestinamas platinant lankytojo bilietus, ir lankytojo bilietų kainą ir platinimo tvarką nustato Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba, atsižvelgdama į būtinybę suvaldyti saugomoms vertybėms keliamas grėsmes dėl intensyvaus lankymo ir sukaupti lėšų lankytojų poreikius atitinkančiai infrastruktūrai prižiūrėti ir atnaujinti. Už valstybinių parkų ir kitų saugomų teritorijų lankymą surinktos lėšos naudojamos šioms teritorijoms saugoti, tvarkyti ir administruoti, lankytojų poreikius atitinkančiai infrastruktūrai įrengti, prižiūrėti ir atnaujinti.

SEPTINTASIS SKIRSNIS
VALSTYBINĖ SAUGOMŲ TERITORIJŲ KONTROLĖ IR PREVENCINĖ VEIKLA SAUGOMOSE TERITORIJOSE

31 straipsnis. Valstybinės saugomų teritorijų kontrolės ir prevencinės veiklos saugomose teritorijose organizavimas

1. Žemės naudojimo ir žemės savininkų, valdytojų ir naudotojų, gamtos išteklių naudotojų ir lankytojų veiklos, reglamentuojamos pagal šio įstatymo 5 straipsnyje nurodytus veiklos saugomose teritorijose reglamentavimo dokumentus (išskyrus apsaugos sutartis, nurodytas šio įstatymo 5 straipsnio 4 punkte), kontrolę saugomose teritorijose pagal kompetenciją vykdo aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnai, teritorijų planavimo valstybinės priežiūros pareigūnai, statybos valstybinės priežiūros pareigūnai, nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos pareigūnai. Apsaugos sutarčių, nurodytų šio įstatymo 5 straipsnio 4 punkte, priežiūrą atlieka jas sudariusios saugomų teritorijų direkcijos arba Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba.

2. Valstybinė saugomų teritorijų kontrolė aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo srityje organizuojama kaip sudedamoji aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės dalis vadovaujantis Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymo nuostatomis.

3. Valstybinę saugomų teritorijų kontrolę aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo srityje vykdo Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatyme nurodytos institucijos, nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos srityje – Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme nurodytos institucijos.

4. Prevencinę veiklą saugomose teritorijose vykdo saugomų teritorijų direkcijos. Prevencinė veikla vykdoma norint išvengti apsaugos ir naudojimo režimo pažeidimų, padidinti informacijos apie veiklos galimybes ir apribojimus saugomoje teritorijoje sklaidą ir prieinamumą įtraukiant vietos gyventojus, bendruomenes, kitus suinteresuotus asmenis į vertybių išsaugojimą, ugdant vietos gyventojų, saugomų teritorijų lankytojų ir kitų asmenų sąmoningumą, vertybių išsaugojimo būtinybės supratimą.

5. Valstybiniuose parkuose, valstybiniuose draustiniuose, biosferos rezervatuose, biosferos poligonuose, valstybinių gamtinių rezervatų buferinės apsaugos zonose ir „Natura 2000“ tinklo teritorijose aplinkos ministras, atsižvelgdamas į būtinybę suvaldyti saugomoms vertybėms keliamas grėsmes, gali drausti arba riboti sausumos motorinių transporto priemonių, plaukiojimo

ir plūduriuojančių priemonių naudojimą ir judėjimą (išskyrus draudimą plaukti vidaus vandenų keliu ir išplaukimą į vidaus vandenų kelią nuo nustatyta tvarka įrengtų plaukiojimo priemonių laikymo ar plaukiojimo priemonių nuleidimo į vandenį vietų), nustatyti leidimų plaukioti plaukiojimo priemonėmis, įskaitant už mokestį, išdavimo tvarką, žvejybą, grybų ir augalų, taip pat jų dalių rinkimą, saugomų objektų naudojimą ir lankymą. Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba, vadovaudamasi Viešojo administravimo įstatymu, nustatydama mokamų leidimų plaukioti plaukiojimo priemonėmis kainą, atsižvelgia į lankyti skirtos infrastruktūros išlaikymo sąnaudas ir lankytojams teikiamų paslaugų savikainą, išimtiniais atvejais – į būtinybę reguliuoti lankytojų srautą.

AŠTUNTASIS SKIRSNIS
ŽEMĖS NUOSAVYBĖ IR ŽEMĖS SAVININKŲ, NAUDOTOJŲ, VALDYTOJŲ TEISĖS IR PAREIGOS SAUGOMOSE TERITORIJOSE

32 straipsnis. Žemės nuosavybė saugomose teritorijose

1. Rezervatų ir Kuršių nerijos nacionalinio parko žemė yra išimtinė valstybės nuosavybė. Kitose saugomose teritorijose žemės nuosavybė yra valstybinė ir (ar) privati.

2. Rezervatams steigti žemė Žemės įstatymo nustatyta tvarka gali būti paimama iš privačios žemės savininkų arba prieš terminą nutraukiama valstybinės žemės naudojimo teisė ir valstybinės žemės nuomos sutartis.

3. Žemė, reikalinga specialioms pavienėms ar teritorinius kompleksus sudarančioms gamtos vertybėms ir (ar) kultūros paveldo objektams ir vietovėms apsaugoti ir visuomenės poreikiams tenkinti (poilsiavietėms, specialiems poilsio parkams, pažintiniams takams, rekreacinei infrastruktūrai ir kt. įrengti), iš privačios žemės savininkų gali būti paimama arba tam tikslui valstybinės žemės naudojimo teisė ir valstybinės žemės nuomos sutartis prieš terminą nutraukiama Žemės įstatymo nustatyta tvarka. Žemė, reikalinga ypatingos valstybinės svarbos projektams įgyvendinti, paimama arba žemės nuomos sutartis prieš terminą nutraukiama Žemės paėmimo visuomenės poreikiams įgyvendinant ypatingos valstybinės svarbos projektus įstatyme nustatyta tvarka.

4. Saugomų teritorijų direkcijos valdo ir naudoja joms suteiktą valstybinę žemę patikėjimo teise.

5. Nuosavybės teisių į žemę, miškus ir vandens telkinius atkūrimo tvarką ir sąlygas saugomose teritorijose nustato Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymas.

6. Saugomose teritorijose nuosavybės teisės į žemę, miškus ir vandens telkinius gali būti atkuriamos, žemės sandoriai sudaromi tik laikantis įstatymų nustatytų žemės, miškų ir vandens telkinių naudojimo apribojimų, sąlygų ir reikalavimų, saugomų teritorijų nuostatų ir šių teritorijų

planavimo schemų (ribų ir tvarkymo planų), kitų šio įstatymo 5 straipsnyje nurodytų veiklą saugomose teritorijose reglamentuojančių dokumentų nustatytų reikalavimų.

7. Valstybinių draustinių, valstybinių parkų, biosferos stebėsenos teritorijose esančių draustinių, rekreacinių zonų teritorijose esanti valstybinė žemė neparduodama, išskyrus Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatyme nustatytus atvejus.

8. Valstybiniuose rezervatuose draudžiama keisti pagrindinę konservacinę žemės naudojimo paskirtį. Draustiniuose, valstybiniuose parkuose, biosferos rezervatuose ir biosferos poligonuose draudžiama keisti pagrindinę konservacinę ir miškų ūkio žemės naudojimo paskirtį, taip pat paversti miško žemę kitomis naudmenomis, išskyrus atvejus, kai:

1) tai daroma reikmėms, susijusioms su šių saugomų teritorijų apsauga, tvarkymu, pritaikymu visuomenės poreikiams ir naudojimu rekreacijai, jeigu tai numatyta šių saugomų teritorijų planavimo dokumentuose ir neprieštarauja šių saugomų teritorijų nuostatams;

2) atidalijama miškų ūkio paskirties žemės sklypo dalis, kurioje leidžiama atstatyti buvusią sodybą arba kurioje yra teisėtai pastatytas pastatas arba pastatas kartu su jo priklausiniais, Nekilnojamojo turto registre įregistruotas kaip atskiras nekilnojamojo turto objektas (pagrindinis daiktas);

3) miško žemę kitomis naudmenomis paversti būtina įgyvendinant valstybei svarbius projektus;

4) formuojamos šių saugomų teritorijų specialiojo teritorijų planavimo dokumentuose ar bendruosiuose planuose numatytos visuomeninės paskirties, bendrojo naudojimo ir atskirųjų želdynų teritorijos;

5) dalijant miškų ūkio paskirties žemės sklypą atskiriama jo dalis, kurioje yra žemės ūkio naudmenos ir kurioje saugomos teritorijos specialiojo teritorijų planavimo dokumento sprendiniuose numatyta naujų statinių statyba;

6) miško žemę kitomis naudmenomis paversti būtina teritorijose, skirtose valstybės sienos apsaugos tikslams ar krašto apsaugos tikslams.

9. Valstybiniuose draustiniuose privačios nuosavybės teise priklausančio žemės sklypo neleidžiama dalyti dalimis, jeigu po padalijimo (atidalijimo) bent viena žemės sklypo dalis tampa mažesnė kaip 7 hektarai, o besiribojančių su vandens telkiniu žemės sklypų pakrančių ilgis – mažesnis kaip 50 metrų, išskyrus atvejus, kai:

1) žemės sklypo dalis atidalijama visuomenės poreikiams reikalingiems inžineriniams statiniams statyti;

2) pagal Miškų įstatymo nustatytas sąlygas atidalijama miškų ūkio paskirties žemės sklypo dalis buvusiai sodybai atstatyti;

3) atidalijama miškų ūkio paskirties žemės sklypo dalis, kurioje yra teisėtai pastatytas pastatas arba pastatas kartu su jo priklausiniais, Nekilnojamojo turto registre įregistruotas kaip atskiras nekilnojamojo turto objektas (pagrindinis daiktas), formuojant atskirus žemės sklypus – miškų ūkio paskirties žemės sklypą ir kitos paskirties žemės sklypą, kuris formuojamas pastatui

arba pastatui kartu su jo priklausiniais, Nekilnojamojo turto registre įregistruotam kaip atskiras nekilnojamojo turto objektas (pagrindinis daiktas), eksploatuoti;

4) žemės sklypą į atskirus žemės sklypus skiria valstybinės reikšmės (magistraliniai, krašto, rajoniniai), vietinės reikšmės (viešieji) keliai, geležinkeliai ir neprivatizuojami hidrografiniai objektai, taip pat keliais užimti plotai, neįskaityti į privatizuojamo žemės sklypo bendrą plotą;

5) atidalijama žemės sklypo dalis, kurioje yra Nekilnojamojo turto registre įregistruotas teisėtai (iki 2001 m. gruodžio 4 d.) pastatytas antras sublokuotas ar nesublokuotas gyvenamasis namas;

6) atidalijama žemės ūkio paskirties žemės sklypo dalis buvusios sodybos sklypui suformuoti, keičiant pagrindinę žemės naudojimo paskirtį į kitą ir numatant namų valdą, ne didesnę kaip 2 hektarai.

10. Valstybiniuose parkuose privačios nuosavybės teise priklausančio žemės sklypo neleidžiama dalyti dalimis, jeigu po padalijimo (atidalijimo) bent viena žemės sklypo dalis tampa mažesnė kaip 7 hektarai, o besiribojančių su vandens telkiniu žemės sklypų pakrančių ilgis – mažesnis kaip 50 metrų, išskyrus atvejus, kai:

1) žemės sklypo dalis atidalijama visuomenės poreikiams reikalingiems statiniams, įskaitant inžinerinius statinius, statyti;

2) žemės sklypai yra gyvenamosios paskirties funkcinio prioriteto zonoje, kurioje valstybinių parkų planavimo schemose (ribų ir tvarkymo planuose) numatyta naujų statinių statyba, arba kai naujų statinių statyba numatyta savivaldybių teritorijų kompleksiniuose planuose;

3) žemės sklypas yra skirtingo funkcinio prioriteto arba kraštovaizdžio tvarkymo zonose ir vienoje iš jų valstybinio parko planavimo schemoje (ribų ir tvarkymo plane) numatyta naujų statinių statybos galimybė;

4) pagal Miškų įstatymo nustatytas sąlygas atidalijama miškų ūkio paskirties žemės sklypo dalis buvusiai sodybai atstatyti;

5) atidalijama miškų ūkio paskirties žemės sklypo dalis, kurioje yra teisėtai pastatytas pastatas arba pastatas kartu su jo priklausiniais, Nekilnojamojo turto registre įregistruotas kaip atskiras nekilnojamojo turto objektas (pagrindinis daiktas), formuojant atskirus žemės sklypus – miškų ūkio paskirties žemės sklypą ir kitos paskirties žemės sklypą, kuris formuojamas pastatui arba pastatui kartu su jo priklausiniais, Nekilnojamojo turto registre įregistruotam kaip atskiras nekilnojamojo turto objektas (pagrindinis daiktas), eksploatuoti;

6) žemės sklypą į atskirus žemės sklypus skiria valstybinės reikšmės (magistraliniai, krašto, rajoniniai), vietinės reikšmės (viešieji) keliai, geležinkeliai ir neprivatizuojami hidrografiniai objektai, taip pat keliais užimti plotai, neįskaityti į privatizuojamo žemės sklypo bendrą plotą;

7) atidalijama žemės sklypo dalis, kurioje yra Nekilnojamojo turto registre įregistruotas teisėtai (iki 2001 m. gruodžio 4 d.) pastatytas antras sublokuotas ar nesublokuotas gyvenamasis namas;

8) atidalijama žemės ūkio paskirties žemės sklypo dalis buvusios sodybos sklypui suformuoti, keičiant pagrindinę žemės naudojimo paskirtį į kitą ir numatant namų valdą, ne didesnę kaip 2 hektarai.

11. Šio straipsnio 9 ir 10 dalyse nustatyti apribojimai dalyti dalimis privačios nuosavybės teise priklausančius žemės sklypus valstybiniuose draustiniuose ir valstybiniuose parkuose netaikomi, kai keičiamos gretimų žemės sklypų ribos. Šios ribos keičiamos neatsižvelgiant į žemės sklypų pagrindinę žemės naudojimo paskirtį, prie šių žemės sklypų prijungiant jų pagrindinę žemės naudojimo paskirtį atitinkančias žemės naudmenas.

12. Paveldo objektai ir jų teritorijų žemė yra valstybinė ir (ar) privati nuosavybė. Paveldo objektai gali būti perleidžiami privačion nuosavybėn tik nustačius apsaugos ir naudojimo režimą.

33 straipsnis. Žemės savininkų, valdytojų ir naudotojų teisės ir pareigos saugomose teritorijose

1. Žemės ir kito nekilnojamojo turto, esančio saugomose teritorijose, savininkai, valdytojai ir naudotojai turi Žemės įstatymo ir kitų įstatymų nustatytas teises ir pareigas. Šiomis teisėmis jie gali naudotis, kiek jos neprieštarauja šiam įstatymui.

2. Rengiant saugomos teritorijos specialiojo teritorijų planavimo dokumentą, kuriuo siekiama įsteigti naują saugomą teritoriją ar pakeisti ribas praplečiant esamą saugomą teritoriją, informacija apie tai žemės ir kito nekilnojamojo turto savininkams pateikiama Teritorijų planavimo įstatymo nustatyta tvarka nurodant galimybes susipažinti su rengiamais dokumentais.

3. Kai keičiamas esamų saugomų teritorijų pavadinimas, kategorija, tipas, bet nekeičiamos specialiosios žemės naudojimo sąlygos nurodytose teritorijose, informacija apie pakeitimus skelbiama Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo dokumentų rengimo ir teritorijų planavimo proceso valstybinės priežiūros informacinėje sistemoje, saugomų teritorijų specialiojo teritorijų planavimo organizatoriaus interneto svetainėje.

4. Kai rengiami teisės aktai, kuriais „Natura 2000“ tinklo teritorijose ketinama nustatyti Europos Bendrijos svarbos natūralias buveines, rūšių buveines, žemės savininkai, į kurių valdas patenka nustatomos natūralios buveinės, rūšių buveinės, informuojami raštu jų deklaruotos gyvenamosios vietos ar buveinės adresu arba Viešojo administravimo įstatyme nurodytu būdu per Nacionalinę elektroninių siuntų pristatymo naudojant pašto tinklą informacinę sistemą, nurodant galimybes susipažinti su rengiamais dokumentais ir pasiūloma sudaryti apsaugos sutartį ar apsaugos sutartį dėl privačios saugomos vietovės.

5. Žemės ir kito nekilnojamojo turto savininkai ir valdytojai turi teisę pasiūlymus dėl rengiamų teritorijų planavimo dokumentų, kuriais numatoma steigti saugomas teritorijas, keisti

esamų saugomų teritorijų ribas ar statusą, nustatyti ar keisti veiklos apribojimus, Teritorijų planavimo įstatymo nustatyta tvarka pateikti teritorijų planavimo organizatoriui.

6. Jeigu saugomos teritorijos įsteigtos, paveldo objektai paskelbti saugomais, esamų saugomų teritorijų statusas pakeistas, veiklos apribojimai nustatyti ar pakeisti neatsižvelgus į žemės savininkų ir valdytojų pretenzijas, jie turi teisę kreiptis į teismą.

7. Jeigu žemės savininkas, valdytojas ir naudotojas sutinka dėl saugomos teritorijos steigimo, esamos saugomos teritorijos statuso keitimo, nustatytų veiklos apribojimų ar jų pakeitimo, bet nesutinka dėl kompensacijos dydžio, jis gali kreiptis į teismą.

8. Asmenys, gyvenantys saugomose teritorijose, gali verstis veikla, neprieštaraujančia saugomos teritorijos steigimo tikslams, turi teisę gauti finansinę paramą už gamtos vertybių ir (ar) kultūros paveldo objektų ir vietovių priežiūrą. Pirmumo teise valstybinių draustinių, valstybinių parkų, biosferos stebėsenos teritorijose esančių draustinių, rekreacinių zonų teritorijose esanti valstybinė žemė išnuomojama Žemės įstatymo nustatyta tvarka, įsigyjama Žemės reformos įstatymo nustatyta tvarka.

9. Už gamtos ir (ar) kultūros paveldo objektų ir vietovių išsaugojimą atsako jų savininkai, valdytojai ir naudotojai.

10. Žemės savininkai, naudotojai ir valdytojai negali trukdyti įstatymų ar kitų teisės aktų nustatytais tikslais lankyti arba tvarkyti saugomų kompleksų ir objektų (vertybių), poilsiaviečių, takų, regyklų, kitų rekreacinių objektų, o asmenys be žemės savininko sutikimo negali naudotis jo įrengta infrastruktūra (objektais).

11. Privačių saugomų vietovių žemės savininkai turi pareigą išsaugoti apsaugos sutartyje dėl privačios saugomos vietovės nurodytas gamtos vertybes.

34 straipsnis. Kompensacijos už saugomose teritorijose nustatytus veiklos apribojimus ir įsipareigojimus pagal apsaugos sutartis

1. Už saugomose teritorijose nustatytus veiklos apribojimus išmokamos vienkartinės arba kasmetinės kompensacijos.

2. Vienkartinės kompensacijos išmokamos:

1) privataus miško savininkams, kurie yra sudarę apsaugos sutartį ir kurių miško valdose draudžiama kirsti brandžius medynus arba reikalaujama dalį kirstinų medžių palikti ar atsiranda kitų ūkinės veiklos apribojimų. Kompensuojamos pajamos, kurios galėjo būti gautos pardavus medieną rinkoje, atimant iš jų vidutines medienos ruošos sąnaudas. Kompensacija apskaičiuojama taikant vidutines medienos rinkos kainas ir vidutines medienos ruošos sąnaudas tais metais, kai privataus miško savininkas pateikia prašymą apskaičiuoti ir išmokėti kompensaciją. Kartu kompensuojamos ir miškotvarkos projekto, reikalingo kompensacijai apskaičiuoti, parengimo išlaidos;

2) privačios žemės savininkams ir valstybinės žemės nuomininkams, valdantiems žemės sklypus, kuriems iki saugomos teritorijos įsteigimo, esamos saugomos teritorijos ribų pakeitimo

ar veiklos esamoje saugomoje teritorijoje reglamentavimo pakeitimo buvo pradėti rengti ar parengti teritorijų planavimo dokumentai ar ūkinės veiklos projektai, kurie nebegalės būti patvirtinti, arba anksčiau patvirtinti dokumentai ar ūkinės veiklos projektai negalės būti toliau įgyvendinami, arba turės būti keičiami dėl nustatytų naujų veiklos saugomoje teritorijoje apribojimų. Šiuo atveju kompensuojamos teritorijų planavimo dokumentų ir ūkinės veiklos projektų rengimo, jų keitimo išlaidos, taip pat likviduojamų objektų atkuriamoji turto vertė, atimant toliau naudoti tinkamo turto vertę (vertes apskaičiuojant Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymo nustatyta tvarka).

3. Kasmetinės kompensacijos mokamos:

1) privataus miško savininkams, kurių miško valdose vėlesniam laikui atidedamas brandžių medynų kirtimas arba reikalaujama dalį kirstinų medžių laikinai palikti neiškirstų steigiant naują saugomą teritoriją, pakeičiant esamų saugomų teritorijų ribas arba nustatant naujus veiklos apribojimus; kompensuojami pajamų netekimo nuostoliai kirtimų atidėjimo laikotarpiu. Jie apskaičiuojami kaip vidutinės metinės palūkanos, mokamos einamaisiais metais Lietuvos komerciniuose bankuose už ilgalaikius (nuo 2 metų) terminuotus indėlius, naujai priimtus iš ne finansų bendrovių ir namų ūkių, bet ne mažesnės kaip 3,5 procento. Palūkanos apskaičiuojamos nuo negautų pajamų, kurios galėjo būti gautos iškirtus kirstinus medžius ir pardavus medieną rinkoje, atimant iš jų vidutines medienos ruošos sąnaudas. Negautos pajamos apskaičiuojamos taikant vidutines medienos rinkos kainas ir vidutines medienos ruošos sąnaudas tais metais, kai privataus miško savininkas pateikia prašymą apskaičiuoti ir išmokėti kompensaciją. Kartu kompensuojamos ir miškotvarkos projekto, reikalingo kompensacijai apskaičiuoti, parengimo išlaidos;

2) žemės ūkio veiklos subjektams, kai jie iš žemės sklypų, patenkančių į tokias saugomas teritorijas, gauna mažesnes pajamas. Šiuo atveju kompensuojama kasmet prarandamų pajamų dalis. Kasmetinė kompensacija už žemės plotą, kuriame buvo nustatyti žemės ūkio veiklos apribojimai, mokama 10 metų.

4. Kompensacijos nemokamos už veiklos apribojimus, nustatytus bendrosios ekologinės apsaugos zonose, išskyrus atvejus, kai, įsteigus konservacinės apsaugos prioriteto, atkuriamosios apsaugos prioriteto arba kompleksinę saugomą teritoriją ar nustačius privačią saugomą vietovę, žemės sklypuose, patenkančiuose į bendrosios ekologinės apsaugos zoną, nustatomi papildomi veiklos apribojimai (viršijantys reikalavimus, keliamus tokiomis pačiomis sąlygomis bendrosios ekologinės apsaugos zonose kitose vietovėse), kompensacija mokama už šiuos papildomus veiklos apribojimus.

5. Kompensacijų lėšų šaltiniai:

1) Kompensacija mokama iš valstybės biudžeto, kai saugomą teritoriją įsteigia, esamos saugomos teritorijos statusą pakeičia, veiklos apribojimus nustato arba pakeičia valstybės institucija, taip pat už apsaugos sutartimi nustatytas privačias saugomas vietoves pagal šio įstatymo 10 straipsnio 10 dalį.

2) Kompensacija mokama iš savivaldybės biudžeto lėšų, kai saugomą teritoriją įsteigia, esamos saugomos teritorijos statusą pakeičia, veiklos apribojimus nustato arba pakeičia savivaldybės taryba.

3) Kompensacijos teisės aktų nustatyta tvarka gali būti mokamos iš Europos Sąjungos fondų arba kitų finansavimo šaltinių lėšų, kai kompensuojama už „Natura 2000“ tinklo teritorijose nustatytus veiklos apribojimus.

4) Kompensacijos gali būti mokamos iš suinteresuotų pagerinti aplinkos kokybę ir išsaugoti saugomas vertybes tikslinių juridinių, fizinių asmenų ir subjektų, neturinčių juridinio asmens statuso, tačiau turinčių civilinį teisnumą, lėšų.

6. Kompensacijos gali būti išmokamos iš skirtingų finansavimo šaltinių lėšų, tačiau tuo pačiu metu kompensacijos už tuos pačius veiklos konkrečiame žemės sklype apribojimus ir jų sukeltus praradimus negali būti paskirtos iš kelių finansavimo šaltinių lėšų.

7. Kompensacijų už saugomose teritorijose nustatytus veiklos apribojimus apskaičiavimo ir išmokėjimo tvarką nustato Vyriausybė. Kompensacijos išmokamos per vienus metus nuo administracinio sprendimo skirti kompensaciją patvirtinimo, kuris priimamas išnagrinėjus prašymą gauti kompensaciją Vyriausybės nustatyta tvarka. Kai kasmetinei kompensacijai gauti nereikia kasmet pateikti prašymo gauti kompensaciją, kasmetinės kompensacijos už einamuosius metus išmokėjimo terminas – iki kitų metų vasario 1 dienos.

8. Šiame straipsnyje nustatytas teisinis reglamentavimas taip pat taikomas kompensuojant už apribojimus, kurie šio įstatymo nustatytais atvejais nustatomi su žemės, esančios valstybės ar savivaldybių įsteigtose ar nustatytose saugomose teritorijose, savininku ar valdytoju sudarant apsaugos sutartis dėl veiklos apribojimų, konkrečių žemės, miško ir vandens telkinio naudojimo sąlygų.

9. Privačios žemės savininkui sudarius terminuotą 30 metų apsaugos sutartį dėl privačios saugomos vietovės nustatymo prioritetiniuose plotuose, nustatytuose šio įstatymo 10 straipsnyje nustatyta tvarka, išmokama 50 procentų vienkartinės kompensacijos, apskaičiuotos vadovaujantis šio straipsnio 2 dalies nuostatomis.

10. Privačios žemės savininkui sudarant apsaugos sutartį dėl privačios saugomos vietovės nustatymo prioritetiniuose plotuose, nustatytuose 10 straipsnyje nustatyta tvarka, ilgesniam negu 30 metų laikotarpiui, už kiekvienus papildomus 10 metų išmokama papildomai 5 procentai vienkartinės kompensacijos, apskaičiuotos vadovaujantis šio straipsnio 2 dalies nuostatomis, bet ne daugiau negu 100 procentų.

11. Privačios žemės savininkas gali nuspręsti nutraukti apsaugos sutartį dėl privačios saugomos vietovės. Tokiu atveju žemės savininkas privalo grąžinti jam išmokėtą vienkartinės kompensacijos sumą su netesybomis, kurios apskaičiuojamos kaip 3,5 procento metinių palūkanų nuo išmokėtos kompensacijos sumos, jas skaičiuojant už kiekvienus turėtos kompensacijos metus.

12. Jeigu dėl žemės savininko kaltės sunaikinamos gamtos vertybės privačioje saugomoje vietovėje, Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba imasi veiksmų dėl išmokėtos kompensacijos

susigrąžinimo. Apsaugos sutartis dėl privačios saugomos vietovės nutraukiama ir žemės savininkas privalo grąžinti jam išmokėtą kompensacijos sumą su netesybomis, kurios apskaičiuojamos kaip 3,5 procento metinių palūkanų nuo išmokėtos kompensacijos sumos, jas skaičiuojant už kiekvienus turėtos kompensacijos metus.

13. Apsaugos sutartis dėl privačios saugomos vietovės gali būti nutraukiama šalių sutarimu dėl to, kad gamtos vertybės sunyko neatkuriamai dėl natūralių gamtinių procesų ir ne dėl privačios žemės savininko kaltės. Tokiu atveju privačios žemės savininkas neprivalo grąžinti jam išmokėtos kompensacijos.

14. Apsaugos sutartis dėl privačios saugomos vietovės gali būti nutraukiama vienašališkai Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos vadovo administraciniu sprendimu, kai privačios žemės sklypas paimamas visuomenės poreikiams. Tokiu atveju privačios žemės savininkas neprivalo grąžinti jam išmokėtos kompensacijos.

15. Apsaugos sutartis dėl privačios saugomos vietovės gali būti nutraukiama vienašališkai privačios žemės savininko sprendimu, jeigu Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba neįvykdo ar netinkamai vykdo apsaugos sutartyje nustatytų sąlygų ir tai yra esminis sutarties pažeidimas.

DEVINTASIS SKIRSNIS
ŽALOS ATLYGINIMAS

35 straipsnis. Žalos atlyginimas

1. Juridiniai ir fiziniai asmenys, savo veikla ar neveikimu padarę žalą saugomoms teritorijoms ir (ar) saugomoms vertybėms, privalo atlyginti žalą kiek įmanoma natūra (atkurti pirminę objekto ar teritorijos būklę), be to, atlyginti padarytus tiesioginius ir netiesioginius nuostolius. Nuostolių dydis apskaičiuojamas pagal aplinkos ministro patvirtintą metodiką. Kai ta pačia veika pažeidžiami visuomenės interesai ir padaroma žala fizinių ar juridinių asmenų turtui, pažeidimą padarę asmenys privalo atlyginti tiek saugomoms teritorijoms, tiek fizinių ar juridinių asmenų turtui padarytą žalą.

2. Jeigu dėl veiklos privačioje saugomoje vietovėje reglamentavimo ir (ar) tvarkymo padaroma žala greta esančių žemės sklypų savininkų turtui, nuostolius atlygina privačios saugomos vietovės žemės savininkas arba Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba, jeigu taip numatyta apsaugos sutartyje dėl privačios saugomos vietovės.

3. Pareikšti teismui ieškinį dėl saugomoms teritorijoms ar paveldo objektams padarytos žalos atlyginimo turi teisę aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę vykdanti institucija ir Kultūros ministerija.

Lietuvos Respublikos
saugomų teritorijų įstatymo
priedas

ĮGYVENDINAMI EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS AKTAI

1. 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2013 m. gegužės 13 d. Tarybos direktyva 2013/17/ES.

2. 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/35/EB dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą siekiant išvengti žalos aplinkai ir ją ištaisyti (atlyginti) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2019 m. birželio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) 2019/1010.

3. 2009 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/147/EB dėl laukinių paukščių apsaugos su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2019 m. birželio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) 2019/1010.

_____“.

2 straipsnis. Įstatymo įsigaliojimas, taikymas ir įgyvendinimas

1. Šis įstatymas, išskyrus šio straipsnio 2 dalį, įsigalioja 2024 m. liepos 1 d.

2. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, aplinkos ministras, kultūros ministras, Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos vadovas iki 2024 m. birželio 30 d. priima šio įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus.

3. Iki šio įstatymo įsigaliojimo dienos pradėti rengti teritorijų planavimo dokumentai, dėl kurių rengimo kreiptasi planavimo sąlygų, baigiami rengti, derinami, viešinami, tikrinami ir tvirtinami pagal iki šio įstatymo įsigaliojimo dienos galiojusį teisinį reglamentavimą. Iki šio įstatymo įsigaliojimo dienos parengti ir patvirtinti teritorijų planavimo dokumentai prilyginami:

1) valstybės lygmens specialiojo teritorijų planavimo dokumentams – Pajūrio juostos žemyninės dalies tvarkymo planas;

2) savivaldybės lygmens specialiojo teritorijų planavimo dokumentams – valstybinių draustinių ribų ir tvarkymo planai, biosferos poligonų ribų planai, valstybinių parkų, valstybinių rezervatų ir biosferos rezervatų planavimo schemos (ribų ir tvarkymo planai);

3) vietovės lygmens specialiojo teritorijų planavimo dokumentams – rezervatinių apyrubių, atkuriamųjų ir genetinių sklypų ribų planai.

4. Iki šio įstatymo įsigaliojimo dienos pradėti rengti statybą leidžiantys dokumentai, dėl kurių rengimo kreiptasi planavimo sąlygų, baigiami rengti, derinami, viešinami, tikrinami ir tvirtinami pagal iki šio įstatymo įsigaliojimo dienos galiojusį teisinį reglamentavimą.

5. Iki šio įstatymo įsigaliojimo dienos Vyriausybės patvirtinti valstybinių draustinių ribų planai išlieka privalomi, kol bus patvirtinti juos keičiantys šių saugomų teritorijų ribų planai. Prireikus koreguoti iki šio įstatymo įsigaliojimo dienos Vyriausybės patvirtintus valstybinių

draustinių ribų planus, Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatyme nustatyta tvarka pakoreguotus planus tvirtina Vyriausybė.

6. Iki šio įstatymo įsigaliojimo dienos iškeltose bylose dėl saugomoms teritorijoms ar paveldo objektams padarytos žalos atlyginimo valstybei (Vyriausybei) atstovauja asmenys, kurie atstovavo iki šio įstatymo įsigaliojimo dienos.

7. Prašymai dėl buvusios sodybos atstatymo saugomoje teritorijoje teikiami iki 2028 m. sausio 1 d. Prašymai dėl buvusios sodybos atstatymo, pateikti iki 2028 m. sausio 1 d., nagrinėjami ir sprendimai priimami pagal iki 2028 m. sausio 1 d. galiojusį teisinį reglamentavimą dėl buvusių sodybų atstatymo.

8. 2028 m. sausio 1 d. šio įstatymo 1 straipsnyje išdėstyto Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo 9 straipsnio 3 dalies 5 punktas ir 14 straipsnio 3 dalies 6 punktas pripažįstami netekusiais galios.

3 straipsnis. Įstatyme nustatyto galiojančio teisinio reguliavimo poveikio *ex post* vertinimas

1. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija atlieka šiame įstatyme nustatyto galiojančio teisinio reguliavimo poveikio *ex post* vertinimą (toliau – *ex post* vertinimas).

2. Atliekant *ex post* vertinimą, turi būti įvertinta, ar pagerėjo saugomų gamtos vertybių ir kraštovaizdžio apsaugos būklė, ar padidėjo socialinių visuomenės poreikių užtikrinimas saugomose teritorijose, ar buvo užtikrinta saugomų teritorijų teikiamų ekologinių, socialinių ir ekonominių naudų pusiausvyra.

3. *Ex post* vertinimo laikotarpis – 6 metai nuo šio įstatymo įsigaliojimo dienos.

4. *Ex post* vertinimas turi būti atliktas iki 2031 m. liepos 1 d.

Skelbiu šį Lietuvos Respublikos Seimo priimtą įstatymą.

Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda